

Undervisningsministeriet

TAGSPÆR
HE
SNØREBÅND
ATLAS
NOTE
FAG
PEN

FORMÅL & CENTRALE KUNDSKABS- & FÆRDIGHEDS- OMRÅDER FOLKESKOLENS FAG

3
(4)

DK

Z-23(1,94)

Formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder : folkeskolens fag /
Undervisningsministeriet. - København : Undervisningsministeriets Forl.,
1994. - 120 S. : Ill.

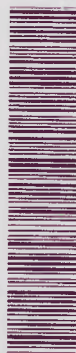
Dt. Titelübers.: Zielsetzung und zentrale Wissens- und Fertigungsgebiete :
Grundschulfächer

ISBN 87-603-0419-7

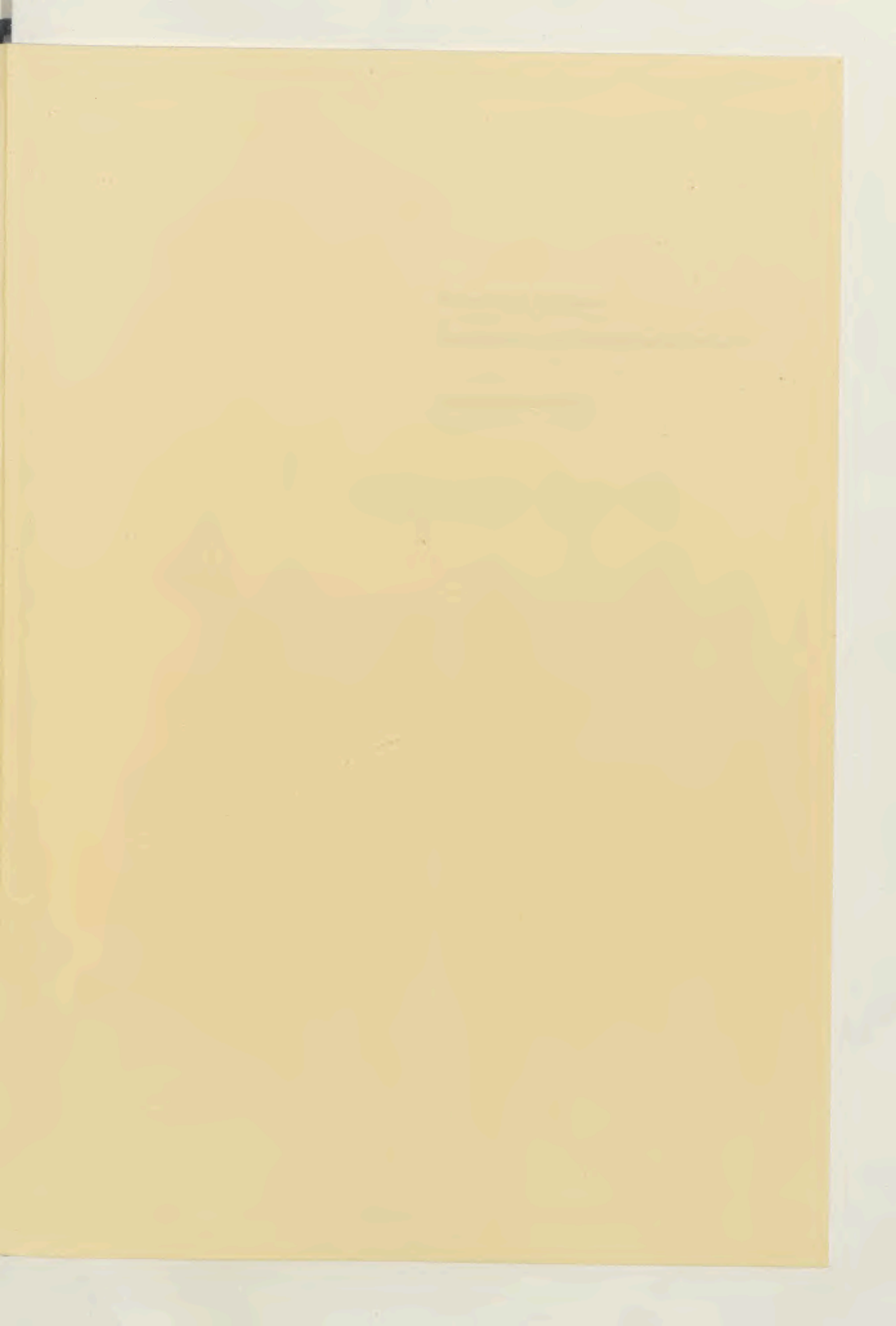
94/1743

SyK: Lehrpläne

Georg-Eckert-Institut BS78

1 236 475 4

**Formål og centrale
kundskabs- og færdighedsområder**

Folkeskolens fag

Formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder

Folkeskolens fag

Undervisningsministeriet 1994

**Formål og centrale kundskabs-
og færdighedsområder**

Folkeskolens fag

© 1994 Undervisningsministeriet,
Folkeskoleafdelingen

ISBN 87- 603- 0419- 7

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek -

94/1793

Forsidebillede: Kunstmaler Jesper Christiansen

Billedredaktion: Kunsthistoriker

Cand.art. Bente Scavenius

Grafisk tilrettelægning: Anne Rohweder IDD

Omslag: Peter Bysted Design

Repro og tryk: Sangill Bogtryk & Offset,

Holme Olstrup

Pris: 150,- Kr.

Sælges i boghandlen.

Bestilles (UVM 5-115) hos

Undervisningsministeriets forlag

Frederiksholms Kanal 25 F,

1220 København K

Tlf. 3392 5220

DK
2-23 (1,94)

Indhold

Forord

Undervisningsminister
Ole Vig Jensen 7

Indledning

Undervisningsdirektør
Holger Knudsen 11

Dansk 12

Engelsk 15

Kristendomskundskab 19

Historie 25

Samfundsfag 29

Idræt 32

Musik 35

Billedkunst 39

Håndarbejde 44

Sløjd 47

Hjemkundskab 50

Matematik 54

Natur/teknik 58

Geografi 63

Biologi 66

Fysik/kemi 70

Tysk 74

Fransk 78

Færdselslære 82

Sundheds- og seksualundervisning
og familiekundskab 84

Uddannelses-, erhvervs- og
arbejdsmarkedsorientering 88

Tekstbehandling 91

Teknologi 94

Medier 97

Fotolære 100

Filmkundskab 103

Drama 105

Motorlære 107

Arbejds-kendskab 109

Latin 112

Bilag

Liste over udvalgsmedlemmer 115

Forord

Vor verden er under stadig forandring og fremtiden vil bringe helt nye udfordringer og muligheder, som skolen skal ruste børn og unge til at tage op og udnytte. Det kræver solide kundskaber, men det forudsætter tillige samarbejdsevne, kreativitet og mod på tilværelsen. Og endelig er det uomgængeligt nødvendigt, at skolens undervisning gør børn og unge parate til en livslang uddannelse. Lysten til at lære og dygtiggøre sig er en meget væsentlig side af den enkeltes livskvalitet og derfor nøglen til et rigt samfund. Materielt såvel som åndeligt. I samarbejde med forældrene lægges fundamentet hertil i skolen og i det lokale miljø, som skolen er en integreret del af.

Med folkeskoleloven af 1993, der blev vedtaget med et meget stort flertal i Folketinget, er der sat mål og rammer for skolens arbejde, som peger fremad, og som giver skolen gode muligheder for at løse sin ansvarsfulde opgave. Som et vægtigt led i lovens gennemførelse skal skolens indhold revideres gennem en række nye beskrivelser af formålet med og indholdet i skolens fag.

Skolefagene dækker ikke alle sider af vores tilværelse; der skal også være plads til de sider af livet, som ikke kan

og bør udsættes for denne form for systematisering. Vi skal også kunne fantasere, håbe, drømme og udtrykke følelser i fuld tillid til os selv og vores eget værd. Denne side af tilværelsen står ikke i modsætning til den faglige systematik. Tværtimod kan den vise sig at være afgørende for vores muligheder for virkelig at forstå, hvad det enkelte fag rummer og kan byde på.

Med fagene ordner vi vore kundskaber om os selv, vore omgivelser og livsbetingelser i tid og rum. Når vi øger eller reviderer vores viden, indarbejdes den i de allerede eksisterende fag, eller den giver anledning til, at nye discipliner eller fag opstår. Fag er således ikke uforanderlige størrelser, der upåvirket af tid og sted fortæller det samme igen og igen. De er derimod levende og ændrer sig derfor til stadighed. Skolefagene udvikler sig i takt med den viden, de tilføres, og den formidling, de udsættes for i samarbejdet mellem skole og hjem og det lokale miljø.

Undervisningen i de enkelte fag må til stadighed åbne sig mod skolens øvrige fag. Skolens fag må favne videre og give flere og mere nuancerede bud på, hvordan indholdet i undervisningen kan udvælges og organiseres.

Derved opnås det dobbelte mål at skabe et solidt videns- og færdighedsgrundlag og udvikle elevernes selvstændighed og handledegtighed.

En vigtig side af fornyelsen af skolens indhold vil bestå i at få det praktiske og musiske til at indgå med større vægt i skolens undervisning. Det må ske ved at indarbejde disse dimensioner i alle fag og i arbejdet med tværgående emner og problemstillinger.

Skolens åbning er vigtig, også mod lokalsamfundets mange parter. Dette er helt oplagt, når det gælder den praktisk-musiske dimension.

Endvidere forudsætter loven, at edb integreres i de obligatoriske fag.

Derved møder alle elever informativteknologien og får et grundlæggende kendskab til datamaskinens brug. Integrationen af edb giver tillige mulighed for at udvikle skolefagenes emner, begreber og metoder.

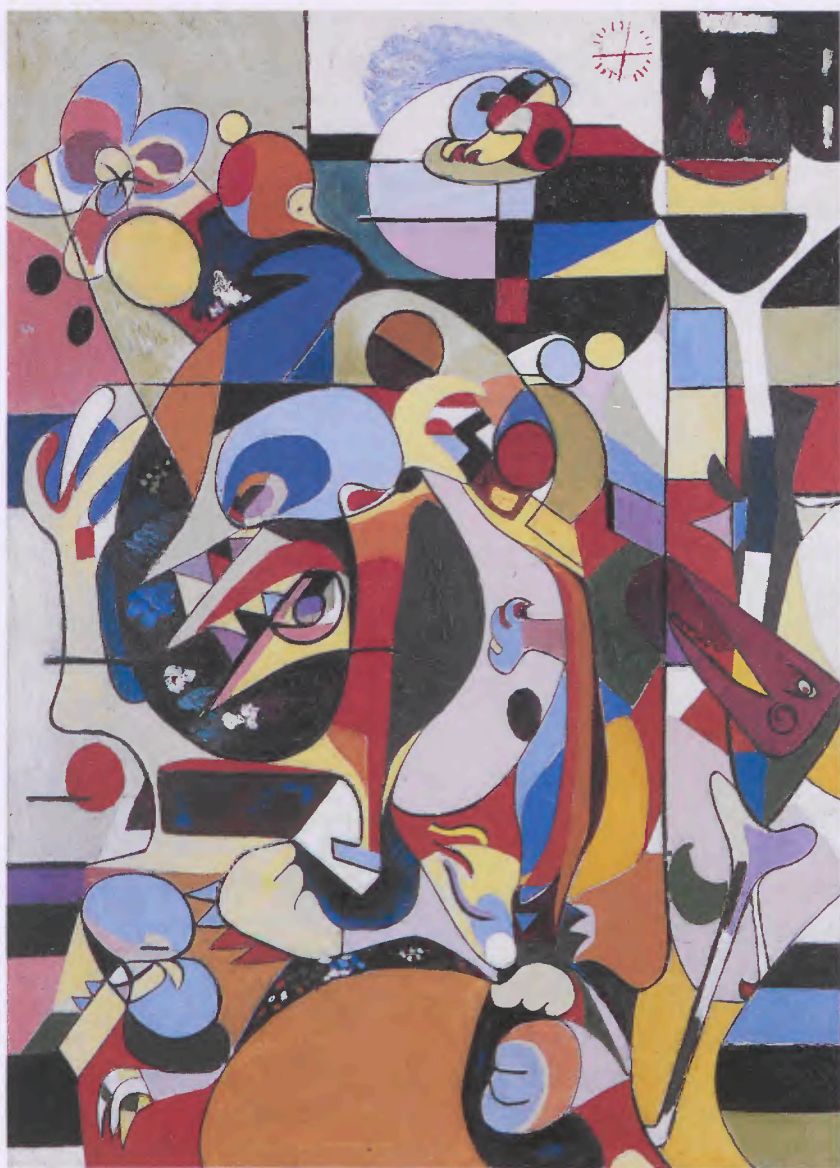
Under udvalgenes arbejde med at udforme formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder har jeg anmodet om, at man overvejede, hvordan generelle miljøspørgsmål kunne indarbejdes i beskrivelsen af fagenes indhold. Som det vil fremgå, er der i mange af indholdsbeskrivelserne medtaget sider af disse emner, hvor dette er faldet naturligt. Det grønne islæt har dermed samme tværgående karakter som både informationsteknologien og de praktisk-musiske dimensioner.

En bærende tanke i hele loven er, at der ved valg og tilrettelæggelse af undervisningen skal tages hensyn til elevernes forskellige forudsætninger, behov og udviklingsmuligheder.

I forhold til skolens indhold kommer dette krav til udtryk i lovens bemærkninger, hvor det om undervisningen blandt andet hedder:

“Alle elever skal således have mulighed for at arbejde med væsentlige sider af det planlagte indhold, og læreren skal sikre, at alle elever stilles over for nye udfordringer, både intellektuelt, følelsesmæssigt, socialt og med hensyn til opbygning af værdier og holdninger.”

Ved læsning og udmøntning af alle formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder bør man stedse have for øje, at undervisningen skal tilrettelægges, så eleverne får mulighed for faglig fordybelse, overblik og oplevelse af sammenhæng. Eleverne skal møde skolefagenes indhold og metoder fag for fag, de skal møde bredden i det enkelte fag, og de skal møde skolens indhold gennem samarbejde mellem fagene. Dette sker ikke mindst ved, at der afvekslende med undervisningen i fagene skal undervises i tværgående emner og problemstillinger. For skolens indhold består ikke af en række løsrevne enkeltelementer; det består af en omhyggeligt udvalgt del af vor og børnenes verden, der gøres til genstand for nysgerrig undersøgelse.

*Ejler Bille: Dyr i forskellige rum, 1937. Olie på lærred 75,5 x 57 cm.
Esbjerg Kunstforenings Samling.*

Ejler Billes tilknytning til surrealismen blev kort. For ham var skabelsen af et billede ikke en direkte overførelse af drømme men en afskrift af såvel sjælelivet som naturen, og teoretisk kunne Ejler Bille aldrig blive. Dette billede udtrykker spontan glæde over livet samt følelse for formers og farvers indre samhørighed.

Sket det, vokser verden for den enkelte, og den enkelte får del i dansk kultur og øger sin forståelse af andre kulturer.

Arbejdet med at udforme folkeskolens nye formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder har været me-

get omfattende, og jeg vil gerne personligt takke alle de mange, der på saglig og kyndig vis har medvirket i arbejdet.

Ole Vig Jensen

Indledning

Ifølge lov nr. 509 af 30. juni 1993 om folkeskolen skal undervisningsministeren fastsætte regler om formålet med undervisningen i fag og obligatoriske emner og angive centrale kundskabs- og færdighedsområder for disse. Ministeren kan endvidere udsende læseplaner og undervisningsvejledninger for de enkelte fag og emner.

Denne bog indeholder de af undervisningsministeren fastsatte formål og centrale kundskabs- og færdighedsområder for alle de obligatoriske fag, tilbudsfag, valgfag og obligatoriske emner, der er nævnt i folkeskoleloven. Disse tekster har forskriftsmæssig karakter for skoler og kommunale skolemyndigheder. Det betyder, at teksterne udgør lærerens grundlag for at tilrettelægge og gennemføre undervisningen.

Herudover udsendes for hvert fag og emne en vejledende læseplan, der henvender sig til kommunale skolemyndigheder med angivelse af, hvorledes en skoles læseplan kan - men ikke nødvendigvis skal - udformes. Ligeledes udsendes for hvert fag og emne en undervisningsvejledning, som udgør

et inspirationsmateriale til brug ved lærerens tilrettelæggelse af undervisningen.

Formålene og de centrale kundskabs- og færdighedsområder er blevet til gennem et omfattende arbejde i 7 læseplansudvalg støttet af sekretariatsgrupper for hvert af folkeskolens fag og emner. I dette arbejde har medvirket repræsentanter for lærernes og forældrenes organisationer samt andre fagligt og pædagogisk kyndige personer. Virksomheden i læseplansudvalgene har været holdt sammen af et koordinationsudvalg, hvor bl.a. personer med indsigt i ungdomsuddannelserne og repræsentanter for kommunerne som arbejdsgivere har deltaget. Endelig har indholdet været forelagt Folkeskolerådet til høring. Undervejs i arbejdet er der modtaget mange og værdifulde ideer og reaktioner, som væsentligt har bidraget til at kvalificere resultatet.

Et bilag til bogen giver en samlet oversigt over medlemmer af koordinationsudvalg, læseplansudvalg og sekretariatsgrupper.

Holger Knudsen

J. F. Willumsen: Sophus Clausen læser sit digt Imperia for Helge Rode og Willumsen, 1915. Olie på lærred 147,2 x 187 cm. Aarhus Kunstmuseum.

Da dette billede blev udstillet på Den Frie Udstilling 1916 skrev kritikerne, at billedet var det ypperste han nogensinde havde malet. "... det havde noget hæftigt, noget vildt og et Brus af Pragt over sig. ... det er ikke ment som Prosa eller Virkelighed, men som Vers og Digt, som en Fantasi over et stærkt og gribende Øjeblik, hvor alle Realiteter strømmer over."

Dansk

Formål

Formålet med undervisningen i dansk er at fremme elevernes oplevelse af sproget som en kilde til udvikling af personlig og kulturel identitet, der bygger på æstetisk, etisk og historisk forståelse.

Stk. 2. Undervisningen skal fremme elevernes lyst til at bruge sproget personligt og alsidigt i samspil med andre. Eleverne skal styrke deres bevidsthed om sproget og udvikle en åben og analytisk indstilling til deres egen tids og andre perioders udtryksformer. De skal opnå udtryks- og læseglæde og øge deres indlevelse og indsigt i litteratur og anden fiktion.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne adgang til det nordiske sprog- og kulturfællesskab.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i dansk

Alle de grundlæggende færdigheder og kundskaber i faget dansk angår elevernes personlige, sociale og kulturelle liv. Færdighederne og kundskaberne udgør derfor en helhed og skal så vidt muligt udvikles som en helhed igennem hele skoleforløbet, såvel i den faglige som i den tværfaglige undervisning.

Fagets kerne

Danskundervisningens grundlæggende færdigheder er at se, lytte, tale, skrive og læse.

Dansk sprog og litteratur er kernen i arbejdet med at udvikle elevernes færdigheder i at forstå, udtrykke sig ved hjælp af, eksperimentere med og argumentere om sprog, tekster og andre udtryksformer.

Undervisningen omfatter kundskaber om samspillet mellem udtryk og indhold og mellem sprog og litteratur og om kommunikation.

Sproget

Elevernes færdighed i at bruge sproget bevidst og varieret både mundtligt og

skriftligt udvikles, og der arbejdes med at øge elevernes ordforråd og begrebsverden.

Eleverne udvikler deres færdighed i at give sprogligt udtryk for fantasi, følelser, tanker, erfaringer og viden i en form, der passer til situationen.

Arbejdet med sproget omfatter kundskaber om sprog og sprogbrug, herunder bevidsthed og viden om sprogformer, om sproglig stil og korrekthed og om sprogets virkemidler, funktioner og opbygning.

At lytte og tale

Der arbejdes med elevernes færdigheder i at anvende talesprogets udtryksmidler og lytte aktivt både i samtale, ved fortælling og ved længere mundtlig fremstilling.

At skrive

Eleverne udvikler deres færdighed i at udtrykke sig skriftligt med sans for skriftsprogets og forskellige teksttypers særlige former og muligheder.

Der arbejdes med stavning og tegnsætning.

Der arbejdes endvidere med elevernes færdighed i håndskrivning og brug af elektronisk tekstbehandling. Desuden arbejdes der med layout.

At læse

Elevernes færdighed i at læse sikkert og hurtigt med forståelse, indlevelse

og indsigt i forskellige teksters og teksttypers egenart og virkemidler udvikles. Der arbejdes med skønlitterær og faglig læsning og med forskellige læsemåder afhængigt af formålet med læsningen.

Litteratur

Gennem arbejde med ældre og nyere litteratur skal eleverne tilegne sig kundskaber om dansk litterær og kulturel tradition og udvikling.

Arbejdet med dansk og udenlandsk litteratur omfatter såvel umiddelbar oplevelse som færdigheder i fortolkning, vurdering og perspektivering på baggrund af analytisk fordybelse.

Der arbejdes med litterære genrer, fortælle teknik og virkemidler og med teksters etiske og æstetiske dimension.

Andre udtryksformer

Undervisningen omfatter kundskaber om trykte og elektroniske medier, billedkunst, film og drama.

Der arbejdes med mediernes sprog og æstetik.

Eleverne udvikler færdigheder i at iagttage og anvende forskellige udtryksformer.

Norsk og svensk

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at udvikle færdighed i at lytte til og læse norsk og svensk med forståelse.

Engelsk

Formål

Formålet med undervisningen i engelsk er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, således at de kan forstå talt og skrevet engelsk og kan udtrykke sig mundtligt og skriftligt. Undervisningen skal samtidig udvikle elevernes bevidsthed om engelsk sprog og sprogbrug samt om sprogtilegnelse.

Stk. 2. Undervisningen skal skabe rammer for oplevelse, indsigt og samarbejde samt styrke elevernes aktive medvirken. Herved skal undervisningen bidrage til, at eleverne bevarer lysten til at beskæftige sig med sprog og kultur til fremme af deres videre udvikling.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne indsigt i kultur- og samfundsforhold i engelsktalende lande og derved styrke deres internationale forståelse og forståelse af egen kultur.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i engelsk

Sprog er et socialt fænomen, situationsafhængigt og med et indhold. Engelskundervisningen rummer derfor såvel en sproglig som en kulturel side, og faget har således både et færdighedsaspekt, et orienteringsaspekt og et holdningsdannende aspekt.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at kunne bruge engelsk som et internationalt kommunikationsmiddel og for at forstå, at sproget er et redskab, som både kan give dem del i værdifulde kundskaber og oplevelser samt muligheder for at udveksle tanker, holdninger, følelser osv.

At lære og at bruge engelsk er sammensatte processer, hvor de enkelte kundskabs- og færdighedsområder er indbyrdes afhængige. Derfor bør de integreres i de enkelte undervisningsforløb og herved støtte hinanden.

Undervisningen tilrettelægges varieret og alsidigt, således at eleverne, i fællesskab og hver for sig, får muligheder for at nå så langt som muligt inden for de enkelte kundskabs- og færdighedsområder.

*Nicolai Abraham Abildgaard: Richard III før slaget ved Bosworth, 1780erne.
Olie på lærred 39,5 x 61 cm. Randers Kunstmuseum.*

Shakespeares værker var en uudtømmelig inspirationskilde. Her har Abildgaard malet Richard III natten før det afgørende slag ved Bosworth, hvor han blev dræbt. I dette virtuose billede med sine glødende farver konfronteres Richard III med gensærd af de mennesker, han myrdede på sin vej til magten.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er angivelser af undervisningens indhold, og de skal anvendes som pejlemærker både ved planlægningen og ved evalueringen af undervisningsforløb.

Kommunikative færdigheder

Eleverne skal bruge engelsk til mange forskellige formål. De skal derfor arbejde med:

- at forstå talt engelsk af forskellige typer og reagere på det på en måde, der passer til situationen
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt både i samtaler og i andre sammenhængende mundtlige fremstillinger
- at forstå og bearbejde forskellige typer af billedtekster, blandt andet tv- og videoprogrammer
- at læse tekster, som giver information og oplevelser
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt i sammenhængende skriftlige fremstillinger.

Sprog og sprogbrug

Sprogets brug bestemmes af en række forhold som hensigt, situation, afsender og modtager. Eleverne skal derfor arbejde med:

- sprogets forskellige virkemidler, herunder den betydning, det har at udtrykke sig præcist og varieret
- det engelske sprogs funktion og opbygning, herunder regler om udtale og grammatik
- ordforrådets afgørende rolle ved brugen af sproget
- forskelle og ligheder både mellem engelsk og dansk og mellem engelsk og andre fremmedsprog.

Sprogtilegnelse

Eleverne skal udvikle deres forståelse af, hvordan de bedst tilegner sig engelsk. De skal derfor arbejde med:

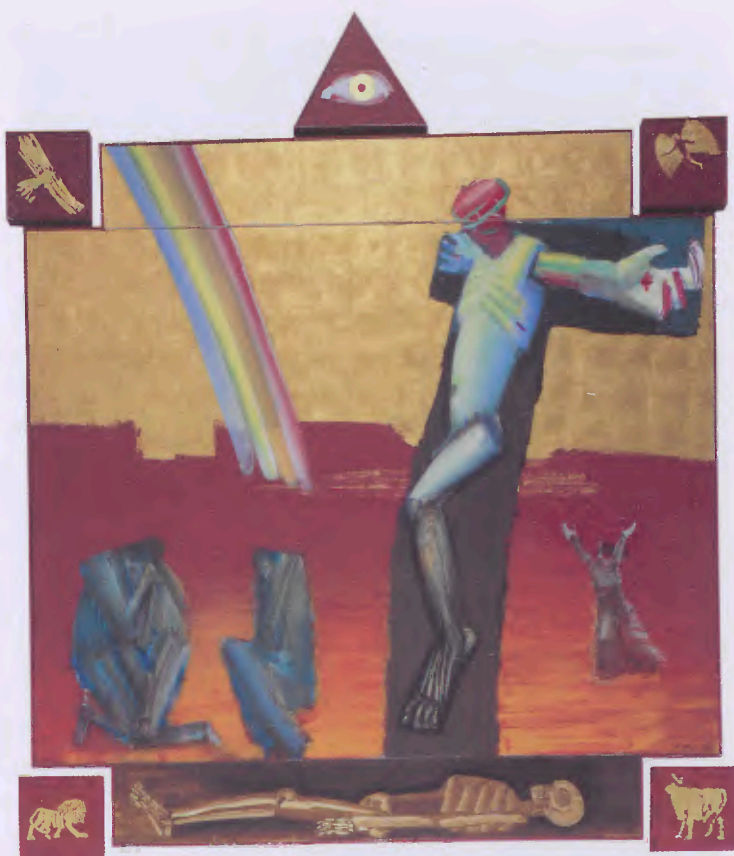
- strategier, der understøtter forståelsen af sproget og fremmer sprogproduktionen
- varierede arbejds- og samarbejdsformer
- såvel færdighedsmæssige som praktiske, musiske og kreative sider af faget
- forskellige medier, herunder elektroniske, blandt andet til tekstbehandling, informationssøgning og kommunikation
- grammatikker, ordbøger og andre opslagsværker

- engelsk i tværfaglige sammenhænge, fx i tema- og projektarbejde.

Kultur- og samfundsforhold

Eleverne skal gennem undervisningen få indsigt i kultur- og samfundsforhold. De skal derfor arbejde med:

- levevilkår, dagligliv, værdier og normer for mennesker i engelsktalende lande
- at orientere sig om omverdenen gennem brug af engelsk og derved mere generelt udvikle deres forståelse af andre kulturer
- forskellige skrevne og talte tekster samt andre kunstformer, der kan give eleverne oplevelser af de engelsksprogede kulturer
- forskelle og ligheder mellem de fremmede kulturer og egen kultur.

*Arne Haugen Sørensen: Imellem Gud og mennesket, 1987.
Akryl og slagmetal 278 x 260 cm. Esbjerg Kunstmuseum. Foto Thomas og Poul Pedersen.*

Dette er en nyfortolkning af korsfæstelsen, men trods det afviger den ikke synderligt fra tidligere fremstillinger. Arne Haugen Sørensen lever op til kristen ikonografi med de grædende kvinder og evangelistsymboler. I forgrunden er et skelet som memento mori, og symbolsk er baggrundens blodrøde landskab og den gyldne himmel med regnbuen. Gud er til stede som øjet i trekanten på øverste kant. Som treenigheden drages dette felt op mod himmelen.

*Carl Bloch: Kristi opstandelse, 1881. Radering 17,8 x 13,2 cm.
Den Kongelige Kobberstiksamling. Foto Hans Petersen.*

Carl Bloch var sin tids mest markante Bibel-illustrator. Hans mest omfattende arbejde var de 23 billeder til Christian IVs bedestol i Frederiksborg Slotskirke. I sine grafiske arbejder var Carl Bloch inspireret af Rembrandts raderinger både i komposition og lysbehandling.

Kristendomskundskab

Formål

Formålet med undervisningen i kristendomskundskab er, at eleverne erkender og forstår, at den religiøse dimension har betydning for livsopfattelsen hos det enkelte menneske og for dets forhold til andre.

Undervisningen tager sit udgangspunkt i kristendommen, som denne fremtræder i historisk og nutidig sammenhæng.

Stk. 2. Eleverne skal opnå kendskab til bibelske fortællinger og forståelse af kristendommens betydning for værdigrundlaget i vor kulturkreds.

Derudover indgår ikke-kristne religioner og livsanskuelser med henblik på, at eleverne får forståelse af andre livsformer og holdninger.

Stk. 3. Gennem mødet med de forskellige former for livsspørgsmål og svar, som findes i kristendommen samt i andre religioner og livsopfattelser, skal undervisningen give eleverne et grundlag for personlig og ansvarlig stillingtagen og handling over for medmennesket og naturen.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i kristendomskundskab

Elevernes erfaringer og oplevelser uddybes i mødet med det faglige stof.

Livsfilosofi og etik

Almenmenneskelige spørgsmål, der stilles og drøftes såvel inden for kristendommen som i andre religioner og livsopfattelser, såsom

- etiske principper og problemstillinger; moralsk praksis
- menneskets opfattelse af verden og dets ansvar for naturen.

Bibelske fortællinger

Centrale fortællinger fra Gammel og Ny Testamente, således at fortællingernes sigte, sammenhæng og perspektiv kommer frem.

Kristendommen i historisk og nutidig sammenhæng

Udvalgte perioder af kristendommens historie, herunder Reformationen. Større kristne kirkesamfund i vor tid.

Træk af kristendommens historie i Danmark. Kirke og stat.

*Niels Larsen Stevns: Kristus og Zakeus, 1913. Olie på lærred 148 x 182 cm.
Randers Kunstmuseum.*

En af de store figurmalerere i den klassiske danske tradition er Niels Larsen Stevns. Ud fra sit kristne livssyn udlagde han den bibelske fortælling om tolderen Zakeus, hvis inderligste ønske var at se Jesus drage gennem Jeriko. Med stor realisme opfatter maleren både de enkelte personer og omgivelserne med lyset, der spiller i træernes løv, som var det en dansk sommerdag.

*Ejnar Nielsen: Den blinde pige, Gjern, 1896 - 98. Olie på lærred 131,1 x 79,2 cm.
Den Hirschsprungske Samling. Foto Hans Petersen.*

Symbolisterne søgte gennem et enkelt formsprog at udtrykke livets store spørgsmål. I Ejnar Nielsens billeder er menneskets skæbne forbundet med naturen, som symboliserer sindets dybde, alvor og skønhed. Med den åbenlyse modsætning mellem den blinde pige og landskabet har han villet skildre den ydre verden over for den indre. Til gengæld for sine fattige, ydre kår oplever pigen et rigt, indre liv, symboliseret ved det sjælfule landskab.

Folkekirkens evangelisk-lutherske kristendom, herunder brugen af salmer som udtryksform.

Ikke-kristne religioner og livsopfattelser

Nogle verdensreligioner, der har betydning i nutiden, herunder deres fremtrædelsesform og samspillet mellem religion og samfund.

Eksempler på religiøse bevægelser og andre livsopfattelser, som direkte eller indirekte præger menneskers livssyn idag.

Kunst og symboler

Elementære religiøse begreber og symboler samt kendskab til myter og religiøst sprog.

Forskellige kunstneriske udtryksformer som kirkebyggeri, musik og billedkunst.

Undervisningen skal udvikle elevernes færdighed i at kunne:

- samtale om, hvad det er at være til
- lytte til fortællinger og stille spørgsmål til disse
- bearbejde udsagn fra religioner i deres historiske sammenhæng
- forstå og respektere forskellige livsopfattelser
- se forskellen mellem forskellige religioner.

Historie

Formål

Formålet med undervisningen i historie er at styrke elevernes historiebevidsthed og identitet og øge deres lyst til og motivation for aktiv deltagelse i et demokratisk samfund. Det sker ved at fremme deres indsigt i, at mennesker er historieskabte såvel som historieskabende.

Stk. 2. Ved at arbejde med samspillet mellem fortid, nutid og fremtid skal eleverne udvikle deres indsigt i menneskers liv og livsvilkår gennem tiderne. Herved skal de videreudvikle deres forståelse af og holdning til egen kultur, andre kulturer og menneskers samspil med naturen.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne mulighed for overblik og fordybelse i vedkommende historiske kundskabsområder og fremme deres indsigt i kontinuitet og forandring. Undervisningen skal bygge på og stimulere elevernes evne til indlevelse, analyse og vurdering og fremme deres lyst til at videregive og skabe historiske fortællinger på baggrund af tilegnet viden.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i historie

Arbejdet med historiefagets centrale kundskabs- og færdighedsområder skal udvide elevernes horisont i tid og rum og stimulere dem forstands- og følelsesmæssigt. Faget tolker menneskers tanker og handlinger i et historisk perspektiv, og det beskriver og forklarer samfundsforhold og samfundsforandringer.

Indholdet organiseres i emner/temaer og problemstillinger. De udvælges på en sådan måde, at arbejdet bliver vedkommende og perspektiverende for eleverne. For at udvikle elevernes historiebevidsthed skal indholdet knyttes til elevernes virkelighedsopfattelse og livsforståelse i nutiden.

Emner/temaer og problemstillinger udvælges, så eleverne i løbet af det samlede undervisningsforløb på 3.-8. klassetrin får mulighed for at beskæftige sig med historiske begivenheder og samfundsforhold fra alle tidsepoker. Dansk historie skal stå centralt i historieundervisningen. Eleverne skal endvidere lære at se Danmarks historie i sammenhæng med resten af Nordens,

Europas og Verdens historie. De skal tillige lære at anskue dansk historie ud fra andre kulturers synsvinkel.

Verdenshistorie og europæisk historie kan også behandles selvstændigt. Der skal være en geografisk og kronologisk spredning af de valgte emner/temaer og problemstillinger, og de skal altid sættes ind i en bredere historisk sammenhæng.

Med varieret vægtning tages samspillet mellem individ, samfund og natur op til behandling. Eleverne skal herved erhverve indsigt i, hvorledes mennesker lever og virker under forskelligartede kultur- og naturforhold. Følgende aspekter og deres indbyrdes sammenhænge skal inddrages i dette arbejde:

- sociale forhold, herunder familieforhold, gruppedannelser og andre tilhørsforhold
- kvinders og mænds forskellige vilkår
- politiske forhold, bevægelser og organisationer, konflikter og internationalt samarbejde
- folkeslag, religioner og nationer
- magt, ret, interesser og menneskerettigheder

- økonomiske forhold, produktion, forbrug og forholdet til naturgrundlaget

- personligheder, som tillægges historisk betydning (sagnfigurer, foregangskvinder og -mænd)

- kultur, identitet og livstolkning, herunder eksistentielle og moralske spørgsmål

- kulturmøder og kulturudveksling.

Undervisningen skal udvikle elevernes færdighed i at kunne:

- beskrive, analysere og vurdere væsentlige historiske problemområder

- søge og kritisk udnytte forskellige informationskilder

- anvende historie- og samfundsfaglige begreber i behandlingen af emner og temaer

- formulere vedkommende historiske spørgsmål og forfølge dem

- diskutere og tage stilling til forskellige tilgange til historiske problemstillinger

- eksperimentere med og konstruere historiske redskaber og situationer

*Bjørn Nørgård: Den ældre enevælde, karton til gobelin til Christiansborg, 1990.
395 x 510 cm. Foto Hans Petersen, Statens Museum for Kunst.*

Dette er et blandt i alt 12 forlæg til Bjørn Nørgårds gobeliner, der skal erstatte Rosenborg-tæpperne på Christiansborg. Billedserien kommer dér til at hænge som vor tids opfattelse af forholdet mellem historie, nutid og fremtid. Han har søgt at gøre indholdet aflæseligt for andre, således at serien forener en historiefortolkning med en repræsentativ funktion.

- lytte til, videregive og skabe historiske fortællinger på baggrund af indsigt og indlevelse i historiske begivenheder og forløb

- diskutere og reflektere over egne og andres holdninger og værdivalg.

Samfundsfag

Formål

Formålet med undervisningen i samfundsfag er, at eleverne udvikler lyst og evne til at forstå hverdagslivet i et samfundsmæssigt perspektiv og til aktiv medleven i et demokratisk samfund.

Stk. 2. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler historie- og samfundsbevidsthed, kritisk sans og færdighed i at iagttage, analysere og vurdere nationale og internationale samfundsforhold og konflikter.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne på baggrund af et personligt tilegnet værdigrundlag deltager aktivt i samfundsudviklingen. Den enkelte elev skal udvikle ansvarlighed for løsningen af fælles opgaver og erhverve viden om samfundet og dets historiske forudsætninger.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i samfundsfag

Samfundsfag handler om relationer mellem mennesker, både som enkeltpersoner og i fællesskaber, og deres forhold til stat, samfund og naturen, set i et historisk perspektiv.

Der arbejdes med:

- Begrebet demokrati og demokratiske processer i samfundet, herunder det danske politiske system, dets opbygning, aktører og funktionsmåder. Der lægges vægt på, hvorledes partier og organisationer søger at varetage deres interesser i den politiske beslutningsproces. Ideer og værdier, der ligger til grund herfor, inddrages.
- Det internationale samfund, internationaliseringen og Danmarks og Nordens rolle i europæisk og global sammenhæng. Der fokuseres på baggrunden for samspil og konflikter mellem stater, internationale organisationer, multinationale selskaber og etniske grupper, herunder relationer mellem den rige og fattige del af verden.

- Dansk økonomi og dens placering i det internationale samfund. Dansk erhvervs- og produktionsstruktur ses i sammenhæng med landets naturlige ressourcer, den teknologiske udvikling og den førte politik.
- Velfærdssamfundet i lyset af forskellige politiske ideer og den førte fordelingspolitik.
- Sociale relationer og grupperinger, individ og samfund. Til belysning heraf kan bruges begreber som identitet, roller, interaktion, gruppepres og normer. Befolkningens levevilkår og livsformer inddrages. Desuden indgår massekommunikation og medier.
- Kultur og kulturmøder, herunder problemstillinger i tilknytning til etniske grupper, racisme og menneskerettigheder.
- Grundlæggende sammenhænge mellem økonomiske interesser og naturgrundlaget. Udnyttelsen af ressourcer, forbruget af energi og forureningen af naturen diskuteres som en global miljøproblematik. Forskellige natursyn, handlemuligheder og -initiativer diskuteres.

Undervisningen fokuserer på problemstillinger, der angår såvel elevernes hverdag som samfundsmæssige forhold og konflikter. Der lægges således op til

en problemorienteret undervisning. Begreber fra blandt andet politik, international politik, økonomi, sociologi, antropologi og økologi anvendes funktionelt til belysning af de valgte problemstillinger.

Undervisningens indhold sammensættes alsidigt med baggrund i de centrale kundskabsområder. Herigennem opøves eleverne i at kunne:

- Analysere, fortolke og vurdere væsentlige samfundsproblemer og deres historiske forudsætninger.
- Formulere faglige spørgsmål og problemstillinger.
- Anvende samfundsfaglige begreber og metoder i behandlingen af de valgte problemstillinger.
- Iagttagelse, diskutere og vurdere tolkninger og problemstillinger både skriftligt og mundtligt.
- Søge, fortolke og forholde sig kritisk til forskellige kundskabskilder.

Yderligere skal eleverne gennem arbejdet opøves i at kunne:

- Inddrage informationsteknologi i relevante sammenhænge.
- Inddrage relevant viden fra andre fag i en samfundsfaglig sammenhæng.

*Svend Wiig Hansen: Menneskeridt, 1960. Olie på lærred 250 x 400 cm.
Aarhus Kunstmuseum. Foto Thomas og Poul Pedersen.*

Svend Wiig Hansens maleri er præget af en dynamisk, ekspressiv kraft, der sprænger billedfeltet. Hans form er voluminøs og næsten brutal. Dette er en voldsom skildring af de psykologiske lag bag de menneskelige drifter. Både formens og indholdets patos smelter sammen til et smerteskrig, der former sig som et uafrysteligt erindringsbillede.

Idræt

Formål

Formålet med undervisningen i idræt er, at eleverne gennem alsidige idrætslige oplevelser, erfaringer og refleksioner opnår færdigheder og tilegner sig kundskaber, der giver mulighed for kropslig og almen udvikling.

Stk. 2. Eleverne skal have mulighed for at opleve glæde ved og lyst til at udøve idræt og udvikle forudsætninger for at forstå betydningen af livslang fysisk udfoldelse i samspil med natur, kultur og det samfund, de er en del af.

Stk. 3. Eleverne skal opnå indsigt i og få erfaringer med vilkår for sundhed og kropskultur. Undervisningen skal give eleverne forudsætninger for at tage ansvar for sig selv og indgå i et forpligtende fællesskab.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i idræt

Idrætsundervisningen bygger på en mangfoldighed af bevægelsesaktiviteter, der skal ses under perspektiver som det legende, det konkurrenceprægede, det udtryksmæssige og det eksperimenterende. I undervisningen indgår fysiske, psykiske, sociale og kulturelle aspekter.

Ved kobling mellem teori og praksis kan eleverne opnå forståelse for sammenhænge mellem oplevelses-, færdigheds- og kundskabsaspekter og bygge bro mellem det sansede og det erkendte.

Det er af særlig betydning, at eleverne møder både kvindelige og mandlige lærere, og at de deltager i såvel kønsintegreret som kønsadskilt undervisning.

Alsidige bevægelsesformer

Undervisningen skal omfatte alsidige bevægelsesformer og kundskaber om krop og idræt. Eleverne skal arbejde med grundlæggende kropslige færdigheder og lære forskellige handlemåder i udøvelsen af idræt. De skal fordybe sig og have mulighed for at skabe, afprøve, øve, træne, samarbejde og konkurrere.

Personlige erfaringer

I undervisningen indgår elevernes egne reaktioner og måder at forholde sig til omverdenen på. De skal gøre erfaringer med, at kroppen reagerer forskelligt i forskellige situationer og arbejde med de reaktioner og følelser, der opstår i samspil og modspil med andre. Undervisningen omfatter såvel det kropslige ind- og udtryk som kommunikation om krop og kropsoplevelse i relation til den enkelte elevs udvikling og læring.

Fysiske og biologiske forhold

I undervisningen skal eleverne gøre erfaringer med og lære om fysiske og biologiske forhold, herunder blandt andet træningsformer og gode motionsvaner.

Etiske og æstetiske værdier

Etiske og æstetiske værdier indgår i undervisningen, ligesom der skal lægges vægt på musiske aspekter. Eleverne skal gøre erfaringer med sammenhænge mellem krop, natur og samfund som grundlag for erkendelse og lære om samspillet mellem sundhed, levevilkår og livsstil.

Kropskultur

Undervisningen tager udgangspunkt i dansk idrætstradition, og eleverne skal have mulighed for at tilegne sig erfaringer med kropskulturens mangfoldighed. Andre landes kropskultur inddrages, for at eleverne kan drage sammenligninger.

*Harald Giersing: Fodboldspillere. Sophus header, 1917.
Olie på campoboard 150 x 121,5 cm. Aarhus Kunstmuseum. Foto Thomas og Poul Pedersen*

Efter endt læretid på Kunstakademiet og på Zahrtmanns skole rejste Harald Giersing til Paris. Her blev han påvirket af især Cézanne og af kubismen. I perioder søgte han livsbekræftende og dynamiske motiver, og da han var fodboldentusiast, var det nærliggende at skildre den sportsgren. Billedet her er malet efter et fotografi, blot har han forenklet bevægelserne og strammet billedopbygningen. Samspillet mellem flader, farver, linier og rum giver billedet vitalitet.

*Peter Hansen: Bimse ved Klaveret, 1902. Olie på lærred 40 x 50 cm.
Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Peter Hansen tilhørte malergruppen Fynboerne. De var alle elever af en af dansk kunsts store pædagoger Kristian Zahrtmann, som drev en malerskole i protest mod det stivnede Kunstakademi. Fynboerne var alle naturalister, og blandt deres foretrukne motiver - ud over at male motiver fra Fyn - var indtagende skildringer af dagligdagen med deres familie. Bimse var Peter Hansens datter.

Musik

Formål

Formålet med undervisningen i musik er, at eleverne udvikler deres evne til at opleve musik og til at udtrykke sig i og om musik. Undervisningen skal bibringe dem forudsætninger for livslang og aktiv deltagelse i musiklivet og for selvstændigt at kunne forholde sig til samfundets mangeartede musiktilbud.

Stk. 2. Gennem aktiv og skabende beskæftigelse med musik skal undervisningen medvirke til elevernes følelsesmæssige og intellektuelle udvikling, udvikling af koncentration og motorik samt øge deres forståelse af sig selv som en del af et fællesskab.

Stk. 3. Undervisningen skal fremme elevernes forståelse af dansk og udenlandsk musiktradition som en del af kulturlivet, dels således som den indgår i det aktuelle samfundsliv, dels i dens historiske perspektiv.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i musik

Musikundervisningen tager sit udgangspunkt i elevernes arbejde med at gengive musik, med at komponere og med at improvisere.

Samtidig skal eleverne nå til en forståelse af, hvorledes teknologien kan udvide og udvikle de musikalske handlemuligheder.

Der arbejdes med fire hovedområder, sang, instrumentalspil, bevægelse og musiklære, som i videst muligt omfang integreres i de enkelte undervisningsaktiviteter.

Sang

I undervisningen indgår et bredt repertoire af danske og udenlandske sange af såvel ældre som nyere dato, og der arbejdes med en- og flerstemmige satser.

Der arbejdes med stemmen, så den teknisk og udtryksmæssigt udvikles med hensyn til smidighed, artikulation og klang.

Instrumentalspil

I undervisningen inddrages relevante instrumenter. Eleverne skal have kend-

skab til forskellige instrumentgruppers klanglige og tekniske muligheder og forskelligheder.

Centralt i arbejdet står udviklingen af puls- og rytmeopfattelse, blæseteknik, melodispil, intonation, modstemmer og improvisation gennem brug af stavspil og enkle rytme- og blæseinstrumenter. Elevernes forståelse og fornemmelse af rytme udvikles gennem brugen af slagstøj. Harmonisk opbygning samt skala- og akkordopbygning kan ske ved hjælp af akustiske og elektriske strenge- og tangentinstrumenter. I undervisningen arbejdes der med udviklingen af grov- og finmotorik gennem spil på instrumenter.

Bevægelse

Med henblik på at udvikle elevernes erkendelse af musikalsk puls, form og udtryk arbejdes der med gamle og nye sanglege, traditionelle danske og uden-

landske danse samt fri bevægelse og dramatisering.

Musiklære

Gennem arbejdet med musiklære skal eleverne gøre erfaringer med musikens opbygning, ligesom de skal have skærpet deres evne til at lytte koncentreret, aktivt og kritisk. De skal have mulighed for at opleve musikken både gennem de elektroniske medier og ved koncerter.

Det er væsentligt, at eleverne bevidstgøres om lydenes styrke, længde, tonehøjde, klangfarve og konsonans/dissonans samt musikkens rytme, takt og puls/ikke-puls. Endvidere skal eleverne have indsigt i akkorder og akkordforbindelser.

I undervisningen inddrages brugen af et nodebillede, hvor det er hensigtsmæssigt.

*Hans Henrik Lerfeldt: Copenhagen Jazz Festival, 1987. Offsettryk 85,5 x 61,5 cm.
Det Danske Kunstindustrimuseum. Foto Ole Woldbye.*

Hans Henrik Lerfeldt interreserede sig som maler mest for kvinder, som privatperson for jazz. Her har han forenet sine to interesser. Mens hans kvindebilleder ofte er halvsurrealistiske seksualfantasier, er hans jazzskildring på denne plakat ikke nær så udpenslet og derfor langt mere realistisk i sin virkning. Man kan næsten høre saxofonen smygge sig i lokalet.

Billedkunst

Formål

Formålet med undervisningen i billedkunst er, at eleverne ved at skabe, opleve og analysere billeder bliver i stand til at se og sanse på en rig og nuanceret måde og at bruge og forstå billedsprog som et personligt meddelelses- og udtryksmiddel.

Stk. 2. Eleverne skal i arbejdet med plane, rumlige og elektroniske billeder tilegne sig viden og indsigt og få lyst til og grundlag for at udtrykke sig i og med billeder.

Stk. 3. Som led i deres æstetiske udvikling og som medskabere af kultur udvikler eleverne fortrolighed med kunstens og massekulturens billedformer, og de forstår betydningen heraf i egen og i fremmede kulturer.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i billedkunst

Undervisningen i billedkunst handler om, at eleverne tilegner sig billedmæssig kompetence i en kultur, hvor billedet har fået større betydning. Fagets billedbegreb er dynamisk og omfatter alle typer to- og tredimensionale billeder, elektroniske medier samt aspekter af design og arkitektur. Billedkunst, folkekunst og billedkommunikation er de kulturområder, faget beskæftiger sig med.

Det centrale i faget billedkunst er at udtrykke og meddele sig i forskellige billedformer. I arbejdet erhverver man viden om billedsprogets funktioner og formelle aspekter samt om, hvorledes forestillinger, følelser, holdninger og tanker kommer til udtryk i billeder.

I nær sammenhæng med denne virksomhed inddrages samfundets billeder til oplevelse, analyse og vurdering. Ethiske aspekter belyses.

*C. W. Eckersberg: Kunstkritik, 1825. Tegning 16,7 x 10 cm.
Den Kongelige Kobberstiksamling. Foto Hans Petersen*

Eckersberg viser sit meget humoristiske forhold til kunstkritikere og påståede kunstkyndige. Også dengang kunne de såkaldte eksperters vurderinger af den nyeste kunst forekomme misvisende. Men ikke altid, for mange af Guldalderens kunstnere havde megen nytte af den kvalificerede og lødige kritik, der kom fra bl.a. kunsthistorikeren N.L. Høyen. Hans forelæsninger fik stor betydning for mange af Eckersbergs elever og dermed for eftertidens kunst i mange årtier.

Gennem arbejdet med faget erhverves kundskaber og færdigheder inden for følgende områder, der i praksis indgår i et tæt samspil:

Billedets indhold

Væsentlige og vigtige emner for børn og unge. Fællesmenneskelige emner hentet fra barnet selv og familien, naturen og økologien, samfundet og billedkulturen.

Skildringsformer

Kvalitativt forskellige måder at se, sanse og opleve på. Iagttagelse, fantasi- og forestillingsskildring samt skildring af form og struktur.

Billedets værktøjer og teknikker

Klassiske og nye materialer, redskaber og teknikker og deres betydning for milepæle i menneskets erkendelsesudvikling.

Billedets formsprog

Kreative billedskabende processer, hvori der gøres erfaring med billedets formproblemer, linie, form, farve, rum og komposition indenfor kunstens hovedområder: tegning, maleri, grafik, skulptur, design, arkitektur og medier.

Billedanalyse

Kategorisering, analyse og vurdering af egne billeder samt af billeder fra dansk kultur og fremmede kulturer.

Billedet og informationsteknologien

Informationsteknologiens begreber, metoder og arbejdsformer, som de kommer til udtryk i computergrafik, layout, tekstbehandling og databaser.

Visuel kommunikation

Forskellige formidlings- og præsentationsudtryk i form af egne og andres arbejder samt forskellige måder at meddele sig på, fx gennem udstillings-, udsmyknings-, teater- og medievirksomhed.

*Wilhelm Bendz: En ung kunstner betragter en skitse i et spejl, 1826.
Olie på lærred 98 x 85 cm. Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Af Guldalderens malere er Wilhelm Bendz blandt de mest interessante, selv om han ikke hører til de mest kendte. Måske fordi han døde 28 år gammel, inden han nåede at placere sig. Med ungdommelig friskhed beskriver han i dette billede en malerkollegas arbejdsvilkår. Malerkasse, staffeli, palet, pensler, skitseblok, stol, bord, spejl osv., alt er med for at indkredse atmosfæren. Men især handler det om det evige i lyset af det forgængelige, symboliseret af kraniet. Billedet spejler i virkeligheden uendeligheden med kunstneren som et redskab for en højere verden. Og så er han selv symboliseret af den indespærrede fugl i buret.

Per Kirkeby: Grønt forår, 1988. Olie på lærred 200 x 170 cm. Louisiana.

Per Kirkebys maleri udgår ofte fra et figurativt motiv som fx et landskab, en træstamme, arkitektur eller en kvindekrop. Siden arbejder han sig, med det ene lag penselstrøg oven på det andet, bort fra den oprindelige struktur. Kun fragmenter bliver tilbage for at markere dybden i billedet. Det færdige arbejde er således erindringen om et motiv, hvor undertonerne er med, men fortonet som om de var en lyrisk abstraktion. For at følge med i Per Kirkebys maleri må man se på hans baggrund i det 19. århundredes romantiske landskabsmaleri. Især hans farveholdning og lysbehandling fører tanken bagud i tid.

Håndarbejde

Formål

Formålet med undervisningen i håndarbejde er, at eleverne ved skabende håndværksmæssigt arbejde opnår livsnære erfaringer og bliver i stand til at overskue samspillet mellem forestilling, planlægning og udførelse og udvikler færdighed i at formgive og fremstille ting, der har æstetisk og funktionel værdi.

Stk. 2. Gennem udfordringerne i den tekstile designproces får eleverne mulighed for at opleve arbejdsglæde, fællesskab og følelsesmæssigt engagement. Derved udvikler eleverne tillid til egen formåen og erkender værdien af æstetisk-praktisk arbejde.

Stk. 3. Eleverne skal blive fortrolige med tekstil kultur og udtryksform, så de bliver i stand til at vurdere, udvikle og formidle den materielle kultur, de selv og andre skaber og bruger.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i håndarbejde

Faget er karakteriseret ved, at det skabende håndværksmæssige arbejde indgår i et tæt samspil med kulturelle og samfundsmæssige forhold.

Der arbejdes med beklædning og brugstekstiler, billeder og skulpturer, rum og scenografi, hvor udtryksformerne er af såvel æstetisk som funktionel art.

Arbejdet foregår i hele processer: Fantasi, idé og behov danner udgangspunkt for eksperimenter, analyser, overvejelser og fører til udformning af et konkret produkt. Arbejdsmetoder og -teknikker, redskaber og materialer er af væsentlig betydning for kvaliteten af arbejdet. I processen skal produktet til stadighed vurderes og forbedres i forhold til de sammenhænge, det kommer til at fungere i, og dermed danne grundlag for det videre arbejde.

Kundskaber og færdigheder erhverves inden for følgende områder, der i praksis indgår i et tæt samspil, med forskellig vægtning afhængig af det valgte emne:

Den håndværksmæssige virksomhed

Arbejdsmetoder og teknikker, der anvendes ved fremstilling af tekstile produkter.

Anvendelse og vurdering af materialer og redskaber, maskiner og andre teknologiske hjælpemidler, der bruges i tekstile arbejdsprocesser.

Tekstile materialers oprindelse, egenskaber og fremstilling.

Ergonomiske og arbejdsmiljømæssige forhold.

Den skabende virksomhed

Mangeartede sansepåvirkninger og oplevelser som grundlag for brug

og vurdering af forskellige æstetiske udtryksformer.

Tekstil design, herunder komposition, farve, form, funktion og materialer og samspillet herimellem.

Det samfundsmæssige og kulturelle indhold

Æstetik og funktion og deres indbyrdes forhold.

Naturgivne og kulturelle forudsætninger for menneskets udformning og anvendelse af tekstiler.

Forbrug i videste betydning samt de mekanismer, der styrer forbruget og påvirker mode og design.

Tekstiler som kommunikationsmiddel.

Forskellige kulturmønstre, deres samspil og gensidige påvirkning.

*Otto Haslund: En time i strikning, 1890. Olie på lærred 71 x 89 cm.
Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Som mange af de naturalistiske malere fra slutningen af det 19. årh. var Otto Haslund optaget af den nære dagligdag i hjemmet. Han huskes som illustratør af "Peters Jul", der handler om artige børn. Dette motiv blev Otto Haslunds kendetegn, så han fik tilnavnet "De artige Børns artige Maler." Her får tre af dem af deres kærlige bedstemoder undervisning i at strikke sokker. Også drengen, selv om han vender ryggen til så vi ikke kan se, at han har glemt, hvad rigtige drenge ikke gør.

Sløjd

Formål

Formålet med undervisningen i sløjd er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, der knytter sig til skabende og håndværksmæssig fremstilling. De skal udvikle færdigheder i at formgive og fremstille ting, der har æstetisk og funktionel værdi samt blive i stand til at forstå samspillet i processen fra idé over planlægning til udførelse.

Stk. 2. Elevernes fantasi, glæde ved at skabe, eksperimenterende og vurderende holdning udvikles gennem fordybelse i den praktiske produktfremstilling for herigennem at styrke oplevelsen af tillid til egne muligheder.

Stk. 3. Eleverne gøres fortrolige med historiske og nutidige teknologier samt områder som arbejdsmiljø, miljø og ressourcebevidsthed. Derved bidrager faget til deres forståelse af samspillet med vor fysiske omverden og naturen. Eleverne opøves i samarbejde, medbestemmelse og medansvar gennem en arbejdsform, hvor dialog og samarbejde er en del af undervisningsmiljøet.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i sløjd

Faget skal have et praktisk problemløsende, håndværksmæssigt og kulturelt indhold. Udgangspunktet er elevernes arbejde med materialerne træ, metal og lignende.

I undervisningen veksles mellem teori og praksis.

Ved at vælge opgaver knyttet til elevens interesseområde fremmes glæden ved arbejdsprocessen og det færdige produkt.

Kendetegnende for arbejdsprocessen i sløjd er blandt andet udvikling fra idé til produkt gennem skitsering, planlægning, valg af materialer og den praktiske udførelse. Gennem arbejdet med faget skal eleverne opnå et beredskab, som gør dem aktive i forhold til løsning af dagligdagens praktiske problemer.

Der skal gives eleverne mulighed for at lære om og gøre erfaringer med materialernes oprindelse, bearbejdning, anvendelighed og plads i vor omverden.

Undervisningen skal omfatte risiko- og sikkerhedsstof knyttet til arbejdet med materialer, værktøj og maskiner samt give indsigt i de teknologiske udviklingsmuligheder inden for faget.

I undervisningen lægges vægt på elevernes opnåelse af færdighed i at bruge og vedligeholde værktøjerne.

Elevernes produkter skal danne udgangspunkt for drøftelser, der kan begrunde en æstetisk og funktionel vurdering.

I undervisningen skal elevernes opmærksomhed rettes mod spørgsmål som økonomi, økologi, miljø og arbejdsmiljø i forbindelse med ressourceudnyttelse og arbejdsproces.

Undervisningen skal give eleverne lejlighed til at stifte bekendtskab med oprindelig håndværksmæssig fremstilling, formgivning og teknologi for at skabe forståelse af den kulturhistoriske proces.

*P. S. Krøyer: Fra Smedien i Hornbæk, 1875. Olie på lærred 91 x 118,7 cm.
Den Hirschsprungske Samling. Foto Hans Petersen.*

P. S. Krøyer er kendt som skagensmaler og som borgerskabets mondæne portrætter. Men han havde også en anden side: som ung malede han en række socialt engagerede billeder af landarbejdere og håndværkere, bl.a. dette billede af smeden, hans svend og lærling. Det eneste lys i det mørke rum er flammerne fra essen og det hvidglødende jern på ambolten. Et billede helt i naturalismens ånd.

Hjemkundskab

Formål

Formålet med undervisningen i hjemkundskab er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, så de bliver i stand til at tage medansvar og udvise omsorg for den virksomhed, der finder sted i hjemmet, og at de opnår indsigt i de vilkår og værdier, dette livsområde har i samspil med natur, kultur og samfund.

Stk. 2. Gennem praktiske, eksperimenterende og skabende opgaver får eleverne mulighed for sansemæssige og æstetiske oplevelser og for at udvikle selvværd og livsglæde, så de i fællesskab med andre og hver for sig får lyst til og bliver i stand til at tage kritisk stilling og handle i hjem og samfund.

Stk. 3. Gennem undervisningen fremmes elevernes forståelse af egen og andres kultur, som den kommer til udtryk i udførelsen af hjemmets opgaver, samt for den betydning, anvendelsen af ressourcer har for miljø, sundhed og livskvalitet. Undervisningen skal lægge op til, at eleverne oplever værdien af et fællesskab og samarbejde, der bygger på ligeværd og tolerance.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i hjemkundskab

I hjemkundskab beskæftiger man sig med nogle basale forudsætninger for det daglige liv, der har grundlæggende betydning og brugsværdi for det enkelte menneske, det nære fællesskab og samfundet.

Faget rummer dele af hverdagslivet, som eleverne har forskellige erfaringer med. Området giver mulighed for at forbinde praktisk arbejde med mere teoretiske refleksioner og vurderinger.

Det er hjemmets område, der er det overordnede tema og i særlig grad det, der vedrører kost og husholdning i bred forstand.

For at opfylde fagets formål skal følgende perspektiver i videst muligt omfang anlægges på de centrale kundskabs- og færdighedsområder:

- betydning for sundhed og livskvalitet
- betydning for ressourcer og miljø

- betydning for æstetisk og skabende virksomhed
- sammenhæng med teknologiske og samfundsmæssige vilkår
- sammenhæng med sociale, kulturelle og historiske aspekter
- etiske spørgsmål og overvejelser
- handlemuligheder i skole, hjem og samfund.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er indbyrdes sammenhængende, hvilket betyder, at de i praksis indgår i et tæt samspil, der også kommer til udtryk i arbejdsformen.

Gennem praktisk-teoretiske læreprocesser, hvor redskaber, levnedsmidler, teknikker og metoder indtager en central plads, arbejder eleverne med følgende områder:

Madlavning

Grundlæggende principper for planlægning og tilberedning af levnedsmidler.

Måltider

Sammensætningen, anretning, normer, samvær og nydelse i forbindelse med måltider.

Kost

Kostvaner, kostanbefalinger og kostsammensætninger. Vurdering og planlægning i forbindelse med kost.

Levnedsmidler

Levnedsmidlernes oprindelse, produktion, forarbejdning og tilberedning samt kvalitet og levnedsmiddellovgivning.

Hygiejne

Grundlæggende principper for opbevaring, konservering, hygiejne og vedligeholdelse.

Forbrug

Forbrugeroplysning og -lovgivning samt økonomi i relation til behov, valg og vaner.

*Anna Ancher: Pigen i køkkenet, 1883/86. Olie på lærred 87,7 x 68,5 cm.
Den Hirschsprungske Samling. Foto Hans Petersen.*

Som den eneste af skagensmalerne var Anna Ancher født på Skagen. Som kvinde kunne hun ikke optages på Kunstakademiet, så hun fik privatundervisning hos maleren Vilhelm Kyhn, og meget lærte hun af de malere, som opholdt sig på Skagen om sommeren, hvor de malede især udendørs. Anna Ancher derimod skildrede ægte og indfølt det stille liv i hjemmets stuer. Her er det en pige, som renser grøntsager. Anna Anchers udnyttelse af lyset med solen gennem de gule gardiner og den halvåbne dør er helt impressionistisk.

*Edvard Weie: Opstilling med appelsiner, 1922. Olie på lærred 102 x102 cm.
Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Edvard Weie blev under et ophold i Paris i 1911 stærkt optaget af Cézannes geometriske formopfattelse. Han tilstræbte den skarpest mulige adskillelse mellem farvefladerne for at opnå en så markant kontrast, at hverken form eller farve gik tabt. I dette kontrastfyldte billede lever enhver farve i kraft af sin modsætning. Det er helt i Cézannes ånd.

Matematik

Formål

Formålet med undervisningen i matematik er, at eleverne bliver i stand til at forstå og anvende matematik i sammenhænge, der vedrører dagligliv, samfundsliv og naturforhold. Analyse og argumentation skal indgå i arbejdet med emner og problemstillinger.

Stk. 2. Undervisningen tilrettelægges, så eleverne opbygger matematisk viden og kunnen ud fra egne forudsætninger. Selvstændigt og i fællesskab skal eleverne erfare, at matematik både er et redskab til problemløsning og et kreativt fag. Undervisningen skal give eleverne mulighed for indlevelse og fremme deres fantasi og nysgerrighed.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne oplever og erkender matematikkens rolle i en kulturel og samfundsmæssig sammenhæng. Med henblik på at kunne tage ansvar og øve indflydelse i et demokratisk fællesskab, skal eleverne kunne forholde sig vurderende til matematikkens anvendelse.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i matematik

Matematikken anvendes i voksende omfang ikke blot inden for de tekniske fag, men også ved planlægningsopgaver og ved beskrivelse af forandringer i det daglige liv og i samfundet.

Ved at behandle emner på forskellige abstraktionsniveauer og ved at anvende forskellige arbejdsmetoder får den enkelte elev - alene eller i samarbejde med andre - mulighed for at udvikle viden og kunnen.

Bestemmelse af antal og størrelse samt almindelig regning danner grundlag for det mere formaliserede arbejde med faget. Geometrien rummer gennem visualisering særlige muligheder for at opnå indsigt i faget og for at støtte problemløsning.

Matematisk kunnen får en ny dimension, når lommeregner og datamaskine indgår som almindelige hjælpemidler. Det indebærer blandt andet, at det arbejde med beregning og tegning, som disse hjælpemidler kan anvendes til, får en anden vægt i undervisningen.

I situationer, hvor fagets begreber og metoder anvendes sammen med andre fag, får eleverne lejlighed til at opleve matematikkens rolle i bredere sammenhænge. I sådanne sammenhænge indgår hverdagsprog i samspil med matematikkens sprog i form af tal, tegninger og andre fagudtryk.

Matematikundervisningens grundlag

Undervisningens grundlag er beskæftigelse med tal, regning og geometrisk beskrivelse knyttet til dagligdag og omverden.

Gennem arbejdet med konkrete problemstillinger skabes der baggrund for at udvikle faglige beskrivelsesmidler og for at erkende generelle sammenhænge.

Undersøgelser, systematiseringer og ræsonnementer er bærende for opbygningen af matematisk viden og kunden.

Anvendelse af matematik i mange forskellige sammenhænge indgår i undervisningen. Gennem beskæftigelse med det matematiske modelbegreb opnås erfaring om matematikkens muligheder og begrænsninger i praktiske situationer.

Der inddrages elementer af matematikkens historie, og fagets betydning for samfundets udvikling belyses.

Færdigheder og faglige redskaber

Gennem aktiviteter, der er relevante for eleverne, skal opnås færdighed i:

- at anvende tal
- at beskrive størrelser ved måling og beregning
- at bruge grafiske fremstillinger
- at arbejde med geometri i plan og rum
- at benytte variable og formler
- at anvende og vurdere statistik
- at forholde sig til sandsynligheder.

Disse færdigheder indgår i fagets anvendelser som beskrivelsesmiddel og som redskab ved forudsigelse af en udvikling eller en begivenhed.

Eleverne skal være i stand til at benytte datatekniske hjælpemidler og vurdere i hvilke sammenhænge, det er hensigtsmæssigt at anvende dem ved problemløsning.

Problemløsning og arbejdsmetoder

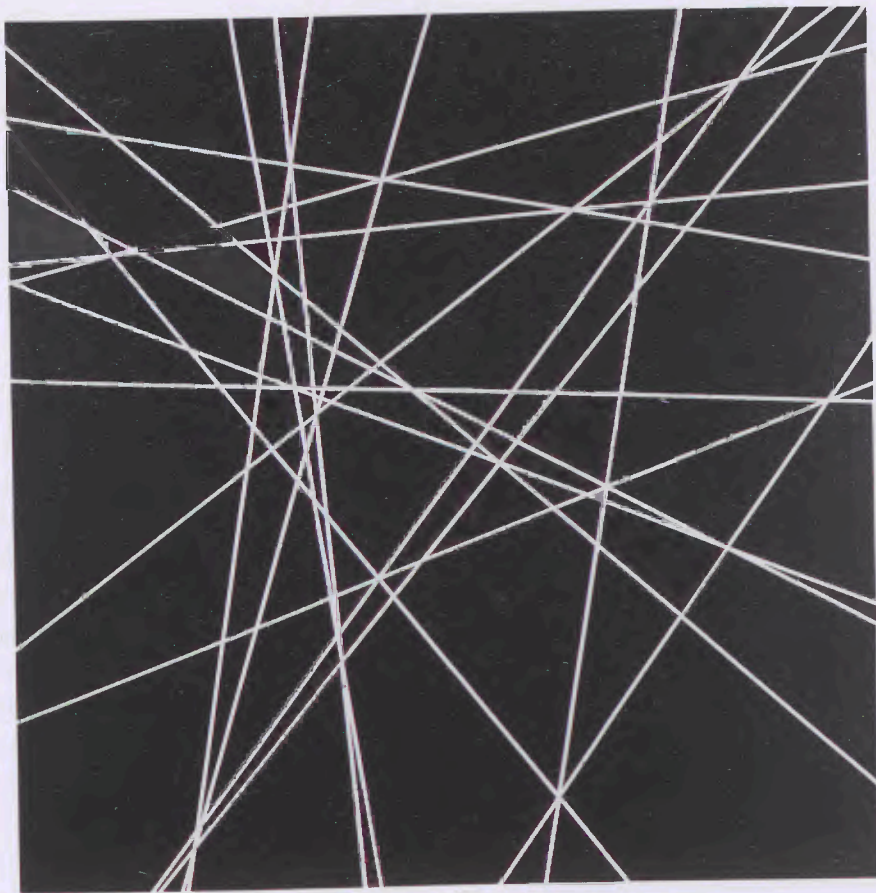
Ud fra analyse af data og informationer skal eleverne kunne formulere og løse problemer ved brug af matematikken. De skal kunne benytte ræsonnementer og give faglige begrundelser for de fundne løsninger. På grundlag heraf skal de kunne vurdere og tage stilling

til de betragtede problemer i den sammenhæng, hvori de indgår.

Eleverne skal opnå et handleberedskab over for problemer, der ikke er af rutinemæssig art, og de skal være fortrolige med eksperimenterende arbejdsformer. I elevernes selvstændige arbejde og

gennem samtaler skal de kunne benytte sproglige beskrivelser, hvori indgår faglige udtryksformer med forskellig grad af præcision.

I arbejdet med faget skal eleverne kunne veksle mellem praksis og teori.

*Steffen Jørgensen: Konfiguration GC (18,3), 1984.
Akryl på lærred 130 x 130 cm. Privateje. Foto Torben Dragsby.*

Steffen Jørgensen tager her udgangspunkt i nogle særlige, geometriske figurer. Skønt billedet kun indeholder 18 elementer, er kompleksiteten stor. Disse billeder har deres rod i 1960ernes og -70ernes minimalisme. Dog er Steffen Jørgensens konfigurationer styret af en eksakt, geometrisk konstruktion.

Natur/teknik

Formål

Formålet med undervisningen i natur/teknik er, at eleverne gennem oplevelser og erfaringer med natur og teknik opnår indsigt i vigtige fænomener og sammenhænge og udvikler tanker, sprog og begreber, som har værdi i det daglige liv.

Stk. 2. Elevernes iagttagelser og eksperimenter skal medvirke til, at de udvikler praktiske færdigheder, kreativitet og evne til samarbejde. Undervisningen skal vedligeholde og fremme elevernes glæde ved at beskæftige sig med natur, teknik, livsbetingelser og levevilkår samt deres lyst til at stille spørgsmål og lave undersøgelser.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleverne udvikler forståelse af samspillet mellem menneske og natur i deres eget og fremmede samfund samt ansvarlighed over for miljøet som baggrund for engagement og handling.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i natur/teknik

Den nære omverden

Elevernes førstehåndserfaringer med natur og teknik i den nære omverden er et naturligt udgangspunkt for undervisningen. Svar på egne spørgsmål som "hvor kommer det fra?", "hvorfor ser det sådan ud?", "hvad indeholder det?" og "hvordan hænger det sammen?" bliver mulige, når erfaringerne udbygges, ordnes og bearbejdes på en hensigtsmæssig måde.

Eleverne arbejder med:

- materialer, stoffer og fænomener, der bruges i det daglige eller er vigtige i omgangen med hverdagens teknik
- enkle redskaber og apparater fra dagligdagen
- planter og dyr, deres livsbetingelser, levesteder, tilpasning og indbyrdes samspil samt naturens mangfoldighed

- menneskets sundhed, kroppens funktioner og de fysiske og kemiske forhold, som påvirker krop og sanser
- lokalområdets natur, dyrkede arealer og bebyggelse
- fænomener, der knytter sig til vejr og årstider.

Den fjerne omverden

Viden om og fortrolighed med den nære omverden er nødvendig, når man i undervisningen beskæftiger sig med emner så langt væk fra dagligdagen, at det ikke er muligt direkte at sanse, iagttage og undersøge. De emner og problemområder, som eleverne kender fra det nære, skal i videst muligt omfang perspektiveres og sættes ind i en regional, global og universal ramme. Herved får eleverne også bedre mulighed for at inddrage de mange fragmentariske oplevelser fra medierne i deres opfattelse af verden.

Eleverne arbejder med:

- mennesker, dyr, planter og deres levevilkår forskellige steder på Jorden
- regionale og globale mønstre i fordeling af land og hav, landskaber, klimazoner og plantebælter samt kendskab til vigtige regioner og stater i vores egen og andre verdensdele

- hovedtræk af Jordens og livets udvikling, opbygning af solsystemet og Jordens bevægelser heri.

Menneskets samspil med naturen

Naturgrundlaget og samfundenes udnyttelse af dette har betydning for levevilkår for mennesker og livsbetingelser for dyr og planter.

Undervisningen må omfatte enkle eksempler på samspillet mellem mennesker og natur såvel i elevernes nære omgivelser som i fremmede samfund.

Det er vigtigt, at eleverne møder eksempler på de følgevirkninger, brug af teknik har på samfundet og miljøet, og at de får forståelse af, at tekniske nyskabelser ikke automatisk forbedrer menneskers levevilkår.

Det er også vigtigt, at eleverne erfarer, at samfundenes ressourceforbrug og indgreb i naturen og dens kredsløb har konsekvenser for planter, dyr og mennesker. Derved får eleverne mulighed for at tage stilling til problemer i forbindelse med den fremtidige udnyttelse af natur og ressourcer.

Eleverne arbejder med:

- ressourceudnyttelse, teknik og produktion i eget og fremmede samfund

Arthur Köpcke: *Æblet falder ikke langt fra stammen*, 1964.
Olie og collage på træ 121 x 61 cm. Louisiana. Strüwing Reklamefoto.

Da Arthur Köpcke i 1958 kom til Danmark, skete der med FLUXUS-gruppen noget nyt og grænseoverskridende. For Köpcke skulle kunsten skabe et åbent rum og rigelig frihed, uden hvilken der ikke opstod nye tendenser. Dette billede i efterårsfarver er for beskueren en banal rebus. Det underfundige er, at kunstværket først er færdigt, når beskueren har løst rebussen.

*Richard Mortensen: Bevægelse i naturen, 1940. Olie på lærred 90,5 x 125,5 cm.
Nordjyllands Kunstmuseum.*

Richard Mortensen var som ung surrealist, men i 1940'erne blev han mere og mere abstrakt. Dette gådefulde maleri er fra overgangsperioden og rummer elementer fra begge formsprog med næsten naturalistiske fugle, sol, måne, jord og himmel, selv om de befinder sig uventede steder på billedfladen. Trods sin lyse og glade sommerstemning er der noget truende over landskabet.

- enkle redskaber og deres anvendelse i samfund på forskelligt udviklingsniveau og fra forskellige tider
- samfundets udnyttelse af teknik i forbindelse med energi- og vandforsyning, spildevands- og affaldsbehandling, kommunikation og transport
- miljøproblemer lokalt og globalt, herunder miljøets indvirken på menneskers sundhed
- naturanvendelse og naturbevarelse samt interessemødsætninger knyttet hertil.
- formulere spørgsmål og hypoteser
- planlægge og gennemføre iagttagelser, undersøgelser og eksperimenter i klassen, i "laboratoriet", i den omgivende natur og i lokalsamfundet
- bruge udstyr, redskaber og andre hjælpemidler
- bygge og designe enkle apparater og modeller
- ordne og formidle erfaringer og resultater
- anvende grundlæggende faglige begreber

Arbejds måder og tankegange

En vigtig side af undervisningen er at give eleverne mulighed for at få indsigt i og oplevelse af, hvorledes naturfaglig viden fremkommer som et samspil mellem menneskers iagttagelser, undersøgelser, læsning, tanker og eksperimenter. En anden vigtig side er, at eleverne arbejder med spørgsmål som "hvad betyder det for omgivelserne?" og "hvad kan vi gøre ved det?". Afhængig af emne og problemstilling vælges der arbejdsformer, således at eleverne opnår færdigheder i at:

- anvende informationsteknologi
- færdes i naturen på en hensigtsmæssig måde
- vurdere problemer knyttet til miljø, sundhed og ressourceudnyttelse.

Geografi

Formål

Formålet med undervisningen i geografi er, at eleverne tilegner sig viden om og forståelse af de naturgivne og kulturskabte forudsætninger for levevilkår i Danmark og i andre lande samt samfundenes udnyttelse af naturgrundlag og ressourcer.

Stk. 2. Undervisningen skal bygge på elevernes egne iagttagelser, oplevelser og undersøgelser og på geografiske kilder, så de udvikler interesse for selv at udbygge deres viden om omverdenen.

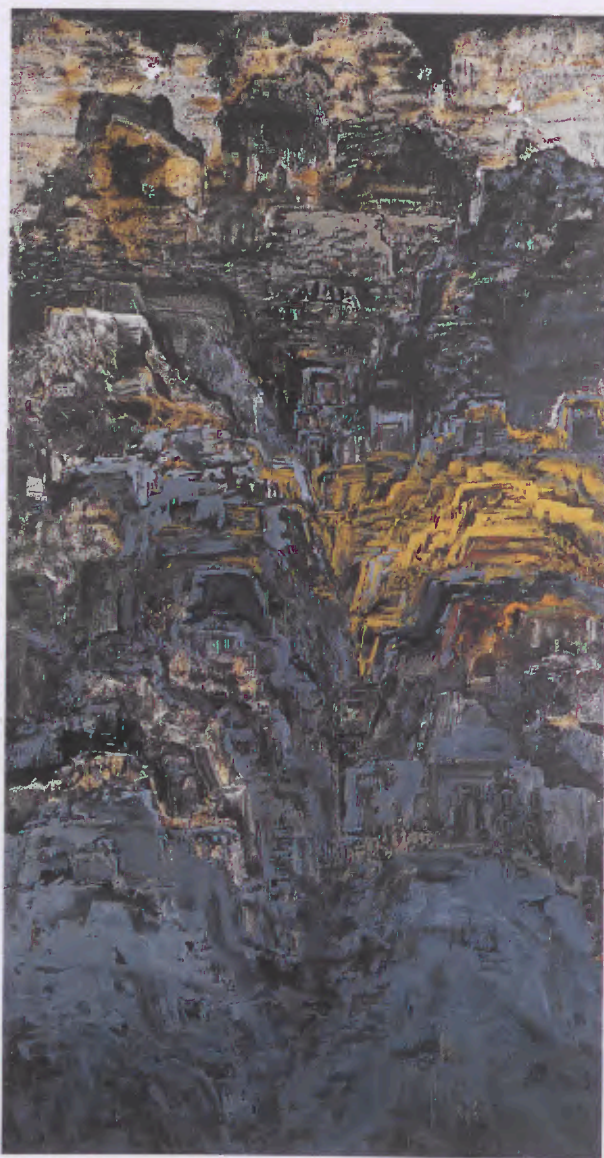
Stk. 3. Undervisningen skal fremme elevernes forståelse af fremmede kulturer og give dem mulighed for at udvikle engagement, selvstændig stillingtagen til og ansvarlighed over for problemer vedrørende udnyttelse af naturgrundlag, ressourcer og den kulturskabte omverden og konsekvenserne for miljø og levevilkår.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i geografi

Eleverne møder gennem medier og rejser en kompleks verden, som de skal færdes i og kunne forholde sig til. Det er derfor en vigtig opgave for geografiundervisningen at støtte og udvikle deres gradvise erhvervelse af en geografisk referenceramme, hvori de udforsker og forstår deres omverden.

Geografiundervisningen omfatter naturgrundlag, menneskenes aktiviteter, samspillene herimellem og konsekvenserne heraf.

I skolens geografiundervisning indgår begreber, fremgangsmåder og synsvinkler, som er såvel naturfaglige som humanistiske. Sammenkoblingen af disse faglige betragtningssmåder giver stor indholdsmæssig bredde og viser fagets værdi ved at medvirke til, at eleverne bedre forstår mangfoldigheden i samspillet mellem naturgrundlaget og menneskenes måder at indrette sig på i verdens forskellige egne.

*Merete Bagger: Den fortabte by. Byen har en tid. Byen er sin tid, 1993.
Akryl på lærred 360 x 190 cm. Tilhører Ny Carlsberg Fondet. Planet foto.*

I Mexico blev Merete Bagger fascineret af de arkitekturruiner, der er gemt i landskabet som gravmæler over svundne tider. I en serie store billeder har hun skildret mødet med Mayakulturens ruinbyer med deres overvældende kamp mellem kultur og natur. Dette virkede som en overordnet mening med kulturernes opståen og forfald.

Geografisk baggrundsviden

- Danmarks natur-, kultur- og samfundsforhold
- Jordens opdeling i verdensdele og stater
- konkret omverdenskendskab med navngivne holdepunkter.

Naturgrundlaget og dets udnyttelse

- større naturgeografiske mønstre, kredsløb og sammenhænge
- sammenhænge mellem landskab, klima, jordbund og vand som grundlag for menneskers eksistensmuligheder
- samspil mellem ressourcer, produktion og miljø i lande på forskelligt økonomisk og teknologisk niveau
- globale sammenhænge og problemer i forbindelse med befolkningsudvikling, urbanisering, økonomi, ressourceforbrug, miljø og forurening.

Kultur og levevilkår

- det globale mønster af rige og fattige regioner samt årsager til og virkninger af de ulige livsvilkår

- levevis og traditioner hos forskellige folk udvalgt med henblik på at bidrage til mellemfolkelig forståelse og mellemmenneskelig ansvarlighed

- overnationale organisationers og det internationale samfunds funktioner - herunder økonomiske og handelsmæssige samarbejder.

Færdigheder

- anvendelse af globus, kort, fly- og satellitfotos
- iagttagelser, undersøgelser, målinger og registreringer i forbindelse med feltarbejde og ekskursioner
- anvendelse af informationsteknologi
- analyse af regioner og samspillet mellem disse ved hjælp af geografiske fremgangsmåder, hjælpemidler og kilder
- vurdering af og stillingtagen til udviklingsmuligheder for lande på forskelligt økonomisk niveau.

Biologi

Formål

Formålet med undervisningen i biologi er, at eleverne tilegner sig viden om de levende organismer og den omgivende natur, om miljø og sundhed samt om anvendelse af biologi. Der skal lægges særlig vægt på forståelsen af sammenhænge.

Stk. 2. Undervisningen skal i videst mulig omfang tage sit udgangspunkt i elevernes egne oplevelser, undersøgelser og opfattelser samt søge at fremme deres glæde ved naturen og lyst til at beskæftige sig med biologiske emner og problemstillinger.

Stk. 3. Elevernes ansvarlighed overfor natur og miljø skal videreudvikles, og undervisningen skal bidrage til at skabe grundlag for stillingtagen og handlen i forhold til menneskets samspil med naturen.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i biologi

På grundlag af oplevelser i naturen samt undersøgende og eksperimenterende aktiviteter arbejdes med sammenhænge og samspil mellem organismer indbyrdes og mellem organismer og den omgivende natur.

De biologiske sammenhænge skal ses i et økologisk og udviklingsmæssigt perspektiv. Ofte er disse sammenhænge præget af menneskelige aktiviteter, og i denne forbindelse skal der også inddrages et værdimæssigt og et samfundsmæssigt perspektiv. Det samme gælder, når undervisningen direkte handler om miljø- og sundhedsaspekter samt om anvendelse af biologi i samfundet.

For skolefaget biologi er disse fire perspektiver, det økologiske, det udviklingsmæssige, det værdimæssige og det samfundsmæssige, et vigtigt grundlag for forståelse, stillingtagen og handlen. Der bør derfor arbejdes med flere forskellige kundskabs- og færdighedsområder i relation til et valgt emne.

De levende organismer og deres omgivende natur

- udvalgte planter, dyr og mikroorganismer samt deres livsytringer og livsbetingelser
- udvalgte danske og udenlandske biotoper med deres biologiske mangfoldighed
- planters og dyrs tilpasninger til forskellige livsbetingelser
- opbygning og omsætning af organisk stof, stofkredsløb og energistrømme
- arvelighed, variation og naturlig udvælgelse.

Miljø og sundhed

- aktuelle miljøproblemer og deres betydning for menneskets sundhed og den omgivende natur
- menneskets kropsfunktioner og sundhed
- menneskets brug og opfattelse af naturen.

Biologiens anvendelse

- genteknologi samt dens anvendelse og betydning for den enkelte, samfundet og naturen

- de moderne bioteknologiers anvendelse på mennesket
- biologiske processer i fødevarerproduktionen
- biologiske argumenter og modeller i samfundsdebatten og deres muligheder og begrænsninger.

Færdigheder

I arbejdet med kundskabsområderne skal eleverne lære at:

- iagttage og beskrive levende organismer og deres miljø
- erkende, formulere og undersøge biologiske problemstillinger
- planlægge og gennemføre enkle undersøgelser og eksperimenter i naturen og "laboratoriet"
- færdes i naturen med udbytte, fortrolighed og ansvarlighed
- anvende informationsteknologi i biologiundervisningen
- kunne afdække værdier og interessemodsatninger og forholde sig etisk til problemstillinger med biologisk indhold samt handle derefter.

*Oluf Høst: Vinternat, Sydvesthimmelen, 1950. Olie på lærred 65 x 81 cm.
Bornholms Kunstmuseum.*

Oluf Høst er født og boede på Bornholm det meste af sit liv, og han har i lyriske, nærmest romantiske, og koloristisk præcise billeder bidraget til fænomenet "det nordiske lys": stjernelyse nætter, flammende solnedgange, blide skumringer, dystre uvejrshimle, og vinterlys iblandet azurblåt, som sænker temperaturen adskillige grader.

*Asger Jorn: Sommerfarver. Sebbesund, 1941. Olie på lærred 85,1 x 100 cm.
Nordjyllands Kunstmuseum.*

Asger Jorn har fortalt, hvordan Ejler Bille i 1930'erne lærte ham at begynde et billede i et hjørne og siden føje det ene lille element til efter det andet, indtil lærredet var fyldt. Dette puslespilsagtige maleri fra Limfjorden malede han på den måde. De tallose, små brikker danner et flimrende mønster med ansigter, skikkelser, bakker, vand og lys.

Fysik/kemi

Formål

Formålet med undervisningen i fysik/kemi er, at eleverne tilegner sig viden og indsigt om fysiske og kemiske forhold. Undervisningen skal medvirke til udvikling af naturvidenskabelige arbejdsmetoder og udtryksformer hos den enkelte elev med henblik på at øge elevernes viden om og forståelse af den verden, de selv er en del af.

Stk. 2. Undervisningen skal give mulighed for at stimulere og videreudvikle alle elevs interesse og nysgerrighed overfor naturfænomener, naturvidenskab og teknik med henblik på at udvikle erkendelse, fantasi og lyst til at lære. Eleverne bør opnå tillid til egne muligheder for at forholde sig til problemstillinger med naturvidenskabeligt og teknologisk indhold af betydning for den enkelte og samfundet.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til elevernes grundlag for at få indflydelse på og tage medansvar for brugen af naturressourcer og teknik både lokalt og globalt. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at erkende naturvidenskab og teknologi som en del af vor kultur og vort verdensbillede.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i fysik/kemi

Fysik/kemi som skolefag er både teoretisk og praktisk. I samarbejde med eleverne skal fagets indhold vælges og tilrettelægges med udgangspunkt i de fem kundskabs- og færdighedsområder, der nævnes i det følgende. Den viden og de teorier, der lægges ind i undervisningen, skal have brugsværdi for eleverne. Undervisningen skal tilrettelægges, så den inddrager elevernes forhåndsopfattelse og hverdagsviden, og den skal bygge på de erfaringer og færdigheder, eleverne blandt andet har opnået i natur/teknik. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at føle glæden ved selv at undersøge og eksperimentere samt opleve, at mange problemer af fysisk/kemisk art kan belyses gennem enkle forsøg.

Arbejdet skal give mulighed for varierede arbejdsformer og forsøgsaktiviteter.

Det eksperimentelle arbejde bør varieres således, at der både arbejdes efter meget bundne forsøgsbeskrivelser og med åbne opgaver, hvor eleverne har en høj grad af medindflydelse.

Undervisningen skal give eleverne mulighed for at arbejde aktivt med deres egen læreproces og udvikle ansvar for egen læring. Arbejdet skal give eleverne baggrund for kritisk stilningtagen og refleksion.

Undervisningen skal lægges til rette, så eleverne får mulighed for - også i samarbejde - at udvikle tanker, sprog og begreber. Der skal arbejdes på at skabe kobling mellem dagligsprog og fagsprog, således at eleven får mulighed for at tilegne sig fagenes begreber og udtryksformer.

Fagets arbejds- og betragtningmåder

Undervisningen skal give eleverne mulighed for:

- at udvikle samarbejds- og udtryksformer
- at opnå færdighed i at indsamle og bearbejde forsøgsresultater
- at vurdere konsekvenserne af deres resultater og sætte dem ind i større sammenhænge
- at opnå færdighed i at formidle resultater og viden til andre
- at opnå fortrolighed med brug af måleinstrumenter, laboratorieudstyr og apparatur, herunder edb-udstyr.

Stoffer og fænomener omkring os

Undervisningen skal omfatte fysiske og kemiske egenskaber ved nogle af hverdagens stoffer og materialer.

Undervisningen skal rumme eksempler på fænomener fra dagligdagen samt forbinde hverdagshændelser med fysiske og kemiske grundfænomener. Der lægges vægt på fænomener, der er tæt forbundet med brugen af vore sanser.

Det naturvidenskabelige verdensbillede

Undervisningen skal indeholde:

- nogle grundlæggende træk af det naturvidenskabelige verdensbillede
- eksempler på udviklingen af menneskers forklaringer på verdens kemiske og fysiske opbygning
- eksempler på forestillinger om universet til forskellige tider.

Undervisningen skal omfatte den atomare beskrivelse af grundstoffer og kemiske forbindelser samt grundstoffernes periodiske system.

I undervisningen skal indgå eksempler på, at atom- og molekylemodeller kan give forklaring på en række stofegenskaber og stofomdannelser.

Liv og miljø

Undervisningen skal omfatte:

- et eller flere stofkredsløb i naturen
- eksempler på, hvordan menneskers virksomhed medfører indgreb i naturens stofkredsløb og energistrømme med følger for menneskers, dyrs og planterers levevilkår.

I undervisningen skal indgå eksempler på fysiske og kemiske virkninger på levende organismer, herunder virkningen af stråling på levende væv.

Teknologi

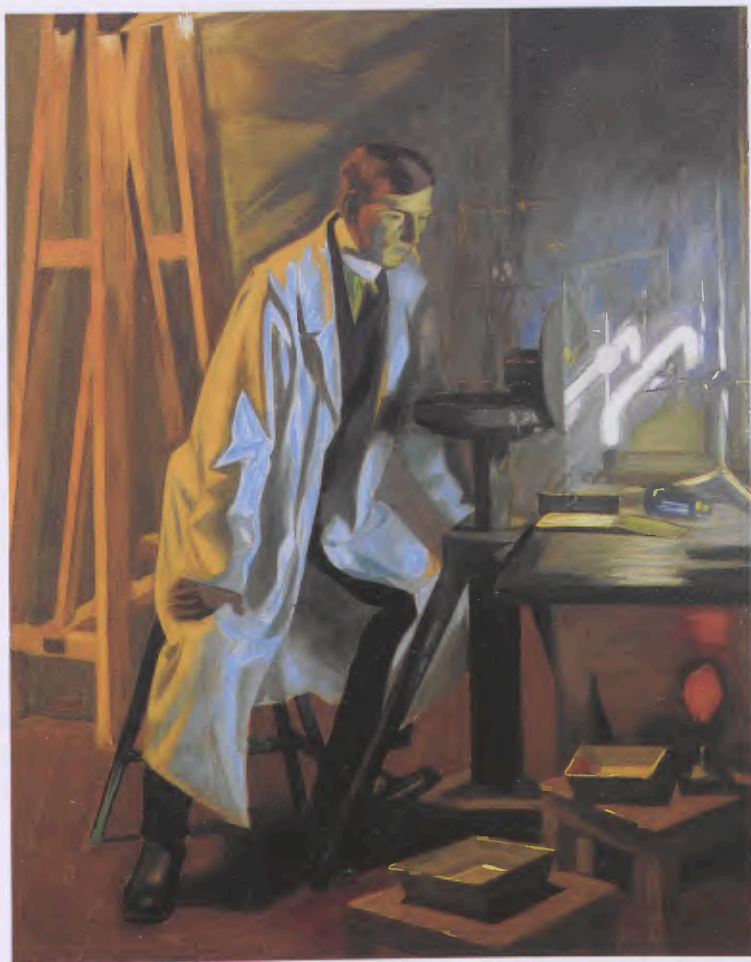
Undervisningen skal inddrage:

- samfundets brug af lagerenergi og vedvarende energi

- eksempler på de uundgåelige tab i energikvalitet, der forekommer, når man udnytter de forskellige former for energi
- fremstilling og distribution af elektricitet
- principper bag brug af elektricitet
- eksempler på foranstaltninger, der begrænser skadelige virkninger på miljøet.

Eleverne skal arbejde med enkle elektroniske principper med henblik på anvendelsen af elektronik i samfundet.

I undervisningen skal indgå eksempler på kemiske produktionsprocesser og kemisk produktion samt fordele og ulemper ved fremstilling og anvendelse af produkterne.

*J. F. Willumsen: En fysiker. Generalprøve, 1913. Olie på lærred 208,5 x 170 cm.
J. F. Willumsens Museum. Foto Claus Ørsted.*

1912 fik J. F. Willumsen en bestilling på et maleri af en fysiker i sit laboratorium. I de år interesserede Willumsen sig stærkt for maleren el Greco. Dette ses i den måde, billedets lys antager en næsten truende styrke. Den tætte stemning, der understreger det eksperimentelle, stammer fra tre lyskilder, der især fremhæver den dybt koncentrerede fysikers ansigt.

Tysk

Formål

Formålet med undervisningen i tysk er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, således at de kan forstå talt og skrevet tysk og kan udtrykke sig mundtligt og skriftligt. Undervisningen skal samtidig udvikle elevernes bevidsthed om tysk sprog og sprogbrug samt om sprogtilegnelse.

Stk. 2. Undervisningen skal skabe rammer for oplevelse, indsigt og samarbejde samt styrke elevernes aktive medvirken. Herved skal undervisningen bidrage til, at eleverne bevarer lysten til at beskæftige sig med sprog og kultur til fremme af deres videre udvikling.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne indsigt i kultur- og samfundsforhold i tysktalende lande og derved styrke deres internationale forståelse og forståelse af egen kultur.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i tysk

Sprog udvikles i et menneskeligt fællesskab og er således udtryk for et lands eller en gruppes kultur.

Undervisningen i tysk skal give eleverne mulighed for at kunne bruge tysk som kommunikationsmiddel i mellem-europæiske og internationale sammenhænge. Sproget er et redskab, som både kan give dem del i værdifulde kundskaber og oplevelser samt muligheder for at udveksle tanker, holdninger, følelser osv. Derved bidrager tilegnelsen af sproget til elevernes personlige udvikling.

Når eleverne møder tysk i skolen, har de fra undervisningen i dansk og engelsk viden og erfaringer om sprog, sprogbrug og sprogtilegnelse. Endvidere møder de fleste elever i deres dagligdag uden for skolen fremmedsprog i et stadigt stigende omfang. Undervisningen i tysk må bygge på disse forudsætninger.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er angivelser af undervisningens indhold, og de skal anvendes som

pejlemærker både ved planlægningen og ved evalueringen af undervisningsforløb.

Kommunikative færdigheder

Eleverne skal bruge tysk til mange forskellige formål. De skal derfor arbejde med:

- at forstå talt tysk af forskellige typer og reagere på det på en måde, der er relevant for situationen
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt både i samtaler og i sammenhængende mundtlige fremstillinger
- at forstå og bearbejde forskellige typer af tekster ud fra forskellige formål, herunder billed-, film-, fjernsyns- og videotekster
- at læse tekster, som kan opfylde behov for blandt andet information, spænding og oplevelser
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt i sammenhængende skriftlige fremstillinger.

Sprog og sprogbrug

Sprogets brug bestemmes af en række forhold som hensigt, situation, afsender og modtager. Eleverne skal derfor arbejde med:

- det tyske sprogs opbygning og funktion, herunder ordforråd, udtale og grammatik

- sprogets forskellige virkemidler, herunder den betydning det har at udtrykke sig præcist, varieret og sammenhængende

- forskelle og ligheder både mellem tysk og dansk og mellem tysk og andre fremmedsprog.

Sprogtilegnelse

Eleverne skal udvikle deres forståelse af, hvordan de bedst tilegner sig tysk. De skal derfor arbejde med:

- strategier, der understøtter forståelsen af sproget og fremmer sprogproduktionen
- varierede arbejds- og samarbejdsformer
- praktisk-musiske aktiviteter
- grammatikker, ordbøger og andre opslagsværker
- forskellige medier, herunder elektroniske, blandt andet til tekstbehandling, informationsøgning og kommunikation.

Kultur- og samfundsforhold

Eleverne skal opleve, at de igennem sprog får indblik i kultur. De skal derfor arbejde med:

- levevilkår, dagligliv, værdiforestillinger og normer i tysksprogede lande

- forskelle og ligheder mellem den tysksprogede kultur og egen kultur
- at orientere sig om omverdenen gennem brug af tysk også som internationalt kommunikations-
- middel og derved udvikle deres forståelse af andres kulturelle forudsætninger og måder at leve på
- tysk i tværfaglige sammenhænge, fx i tema- og projektarbejde.

*Emil Nolde: Nordsøklitter, 1936. Olie på lærred 71 x 98 cm.
Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Dette billede er for voldsomt i sin rå styrke til at være rent naturalistisk. Emil Nolde var ekspressionist og malede ud fra sin psyke og erfaring snarere end det, han havde for øjet. Sådan har han altså erindret sit vestslesvigske landskab med denne alt for voldsomme himmel over det alt for blå hav. Den virtuose farvebehandling gør, at vi godtager overdrivelsen som en ægte naturoplevelse, selv om det kan betegnes som et af Noldes "sjælelige landskaber."

Fransk

Formål

Formålet med undervisningen i fransk er, at eleverne tilegner sig kundskaber og færdigheder, således at de kan forstå talt og skrevet fransk og kan udtrykke sig mundtligt og skriftligt. Undervisningen skal samtidig udvikle elevernes bevidsthed om fransk sprog og sprogbrug samt om sprogtilegnelse.

Stk. 2. Undervisningen skal skabe rammer for oplevelse, indsigt og samarbejde samt styrke elevernes aktive medvirken. Herved skal undervisningen bidrage til, at eleverne bevarer lysten til at beskæftige sig med sprog og kultur til fremme af deres videre udvikling.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne indsigt i kultur- og samfundsforhold i fransktalende lande og derved styrke deres internationale forståelse og forståelse af egen kultur.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i fransk

Sprog er et socialt fænomen, som udspringer af konkrete situationer og kulturelle traditioner, og som især tjener til at formidle et indhold. Derfor kræver sprogbeherskelse mere end blot sproglige færdigheder. Den kræver tillige indsigt i de sociale regler for sprogets anvendelse og indsigt i den bredere kulturelle sammenhæng, sproget optræder i.

Således rummer franskundervisningen såvel en sproglig som en kulturel side, hvorfor faget både er et færdigheds- og et orienteringsfag med dannelsesmæssig værdi.

Franskundervisningen skal give eleverne mulighed for at kunne bruge fransk som kommunikationsmiddel i europæiske og andre internationale sammenhænge.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er angivelser af undervisningens indhold, og de skal anvendes som pejlemærker både ved planlægningen og ved evalueringen af undervisningsforløb.

Kommunikative færdigheder

Eleverne skal bruge fransk til mange forskellige formål. De skal derfor arbejde med:

- at forstå talt fransk af forskellige typer og reagere på det på en måde, der er relevant for situationen
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt både i samtaler og i sammenhængende mundtlige fremstillinger
- at forstå og bearbejde forskellige typer af tekster, såvel skrevne som audiovisuelle
- at udtrykke sig hensigtsmæssigt i sammenhængende skriftlig fremstilling.

Sprog og sprogbrug

Eleverne skal udvikle deres forståelse af sproget og dets brug. De skal derfor arbejde med:

- sprogets opbygning og funktion, herunder udtale, sætningsbygning og ordforråd
- sprogets forskellige virkemidler, herunder den betydning, det har at udtrykke sig præcist og varieret
- væsentlige forskelle på tale- og skriftsprog
- væsentlige forskelle på formel og uformel sprogbrug

- forskelle og ligheder mellem fransk og dansk og mellem fransk og andre fremmedsprog.

Sprogtilegnelse

Eleverne skal udvikle deres forståelse af, hvordan de bedst tilegner sig fransk. De skal derfor arbejde med:

- strategier, der understøtter forståelsen af sproget og fremmer sprogproduktionen
- varierede arbejds- og samarbejdsformer
- praktisk-musiske aktiviteter
- forskellige medier, herunder elektroniske, blandt andet til tekstbehandling, informationsøgning og kommunikation
- ordbøger, grammatikker og andre opslagsværker.

Kultur- og samfundsforhold

Eleverne skal gennem undervisningen få indsigt i kultur- og samfundsforhold. De skal derfor arbejde med:

- væsentlige sider af kultur- og samfundsforhold i de lande, hvor sproget tales, med hovedvægt på Frankrig
- forskellige skrevne og talte tekster samt andre kunstformer, der kan give eleverne oplevelse af de fransksprogede kulturer

*C. W. Eckersberg: Udsigt over Pont Royal fra Quai Voltaire i Paris, 1812.
Olie på lærred 55,5 x 71 cm. Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

I 1910 drog Eckersberg som stipendiat til Paris, hvor han året efter blev elev af Frankrigs førende, ny-klassicistiske maler Jacques-Louis David. Dette ophold fik stor betydning ikke blot for Eckersberg selv, men for dansk malerkunst gennem alle hans elever. Dette fine prospekt fra Quai Voltaire er en forløber for alle de mange, charmerende prospekter fra Eckersbergs senere, lange ophold i Rom.

- at bruge det franske sprog til at orientere sig om omverdenen og derved mere generelt udvikle deres forståelse af andre kulturer
- fransk sprog og kulturs forekomst i verden
- fransk i tværfaglige sammenhænge, fx i tema- og projektarbejde
- forskelle og ligheder mellem andre kulturer og egen kultur.

Færdselslære

Formål

Formålet med undervisningen i færdselslære er, at eleverne opnår sikkerhed i at færdes i trafikken uden risiko for sig selv eller andre.

Stk. 2. Eleverne skal opnå viden om de faremomenter og muligheder, som de stilles overfor i trafikken.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne bliver opmærksomme og ansvarlige trafikanter. De skal vide, at deres adfærd i trafikken er led i en sammenhæng, som giver dem muligheder, men også medansvar og forpligtelser.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i færdselslære

Undervisningen skal foregå i en vekselvirkning mellem praktiske øvelser, iagttagelser og aktiviteter i og uden for skolen. Ikke alle trafikanter færdes hensigtsmæssigt og korrekt. Menneskelige fejl er årsag til størstedelen af færdselsulykkerne.

Derfor skal undervisningen omfatte:

- egne og andre trafikanters muligheder og begrænsninger
- relevante færdselsregler
- bedømmelse af risiko i forhold til forskellige årstider og tidspunkter samt i forhold til forskellige typer af køretøjer og veje
- bedømmelse af trafiksituationer, hvori der forekommer farlige manøvrer og bevægelser
- hensigtsmæssig adfærd i trafikken
- indsigt i miljømæssige konsekvenser af trafikken.

*Viggo Vagnby : Wonderful Copenhagen, 1953/57 Litografi 99,7 x 62,4 cm.
Det Danske Kunstindustrimuseum. Foto Ole Woldbye.*

Dette velkendte og ofte benyttede motiv med myldretidstrafikken, der smilende holder tilbage for andemor og hendes allinger, har stærkt bidraget til at sprede byens og landets ry som eventyrlandet, hvor alt er harmoni og glæde. Også herhjemme har plakaten fået stor popularitet; det er sådan danskere gerne opfatter sig selv.

Sundheds- og seksual- undervisning og familiekundskab

Formål

Formålet med undervisningen i sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab er, at eleverne tilegner sig indsigt i vilkår og værdier, der påvirker sundhed, seksualitet og familieliv. Eleverne skal opnå forståelse af den betydning, seksualitet og familieliv har for sundhed samt af samspillet mellem sundhed og miljø.

Stk. 2. Undervisningen skal knyttes til elevernes egne oplevelser, erfaringer og begreber for at medvirke til udvikling af engagement, selvtillid og livsglæde samt støtte den enkelte i udvikling af egen identitet i samspil med andre.

Stk. 3. Undervisningen skal i enhver henseende bidrage til, at eleverne udvikler forudsætninger for, at de i fællesskab med andre og hver for sig kan tage kritisk stilling og handle for at fremme egen og andres sundhed.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i sundheds- og seksualundervisning og familiekundskab

I emnet betragtes sundhed, seksualitet og familieliv i en sammenhæng. Et personligt tilegnet værdigrundlag, lyst og mod til at involvere sig samt indsigt i grundlæggende vilkår er afgørende for elevernes evne til at handle i forbindelse med sundhed, seksualitet og familieliv.

De følgende kundskabs- og færdighedsområder skal ikke ses som isolerede og enkeltstående emner. De skal tværtimod supplere hinanden og naturligt indgå i en undervisning, der knytter sig til mange fags indhold og betragtningsmåder.

Kundskabs- og færdighedsområderne omfatter:

- Levevilkårenes betydning for sundhed, seksualitet og familieliv ud fra sociale, økonomiske, kulturelle og miljømæssige aspekter.

- Livsstilens, seksualitetens og familielivets betydning for sundhed og eksempler på forhold, der indvirker herpå.
- Fysiske og psykiske aspekter af menneskets sundhed og samspillet mellem disse.
- Muligheder og barrierer for egne og fælles handlinger i forhold til sundheds- seksual- og familieområdet.
- Sundhed, seksualitet og familieliv i historisk, flerkulturelt og internationalt perspektiv.
- Familiens og andre sociale netværks betydning som udgangspunkt for udvikling af værdier, ansvar og handling.
- Følelsers og kærligheds betydning for sundhed, seksualitet og familieliv.
- Sammenhænge mellem sundhed, forbrug og miljø.
- Forskellige interesser bag nutidens informationsstrømme (kampagner, reklamer m.m.) i relation til sundheds- seksual- og familieområdet.
- Børns rettigheder i skolen, i familien og på arbejdspladsen.
- Familielivets jura.

Lars Ravn: *Familiebillede, skilsmisse*, 1986. Olie på lærred 145 x 210 cm.
Kunstmuseet Trapholt.

Lars Ravn tilhører den generation i dansk kunst, som kaldtes "De vilde" malere. De brød igennem i 1980'erne under inspiration fra Tyskland og Italien. "De vilde" opfattede massenkommunikations-samfundet så mangfoldigt, at det var umuligt at tage endegyldigt stilling til det. Derfor blev deres meget personlige kunst præget af dagligdagens symboler, som er letfattede, fordi vi kender dem fra tegneserier og reklame.

*Harald Slott-Møller: Primavera, 1901. Olie på lærred 69,2 x 119 cm.
Nordjyllands Kunstmuseum.*

Symbolismen opstod i 1890erne som reaktion mod den sandhedssøgende naturalisme. Symbolisterne ville bruge kunsten til at bringe beskueren ud over den grå dagligdag gennem det skønne, oprindelige og evige. "Symbolismen giver Sjælens Syner den Plads, der tilkommer dem i al kunst, som stræber mod det hemmelighedsfulde og ophøjede", skrev tidskriftet "Taarnet".

Det må siges, at Primavera lever op til det med det forelskede par, der ser hinanden dybt i øjnene. Hele det atmosfæremættede motiv er symbol på livet med den modne kvinde, der beruset af vinen frister manden, mens solen går ned over det italienske landskab.

*Niels Strøbæk: Studie med æble 2, 1982. Olie på lærred 36 x 30 cm.
Ny Carlsberg Glyptoteket.*

Niels Strøbæk fortæller, at for ham er et billede to bevægelser. Den første handler om at male billedet, og er "en fuldstændig isolation og fordybelse omkring kunstværkets tilblivelse," hvor han er optaget alene af dette mål. Den anden bevægelse går modsat, nu er han nemlig ikke længere maler, men beskuer, der "søger at trænge gennem værkets overflade ned gennem lagene" for at se, om han har opnået det, han havde i tankerne, eller om billedet "betinget en omvurdering af hans begrebsverden."

Uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering

Formål

Formålet med undervisningen i uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering er, at den enkelte elev tilegner sig et bredt kendskab til uddannelses- og erhvervsmuligheder og indser værdien af at gennemføre en uddannelse.

Stk. 2. Gennem undervisningen skal eleven opnå mulighed for at forberede sit uddannelses- og erhvervsvalg og forstå valget som en række beslutninger, der må træffes ud fra egne forudsætninger, behov, holdninger og de samfundsmæssige muligheder. Ved at inddrage det omgivende samfund får eleven kendskab til forhold og vilkår, der er knyttet til uddannelse, beskæftigelse og arbejdsmarked, samt kendskab til levevilkår og livsformer på og uden for arbejdsmarkedet.

Stk. 3. Personlig rådgivning og vejledning skal medvirke til, at eleven opnår erkendelse af egne forventninger og forudsætninger og bliver i stand til at udarbejde en personlig uddannelsesplan og handlingsplan.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder for uddannelses-, erhvervs- og arbejdsmarkedsorientering

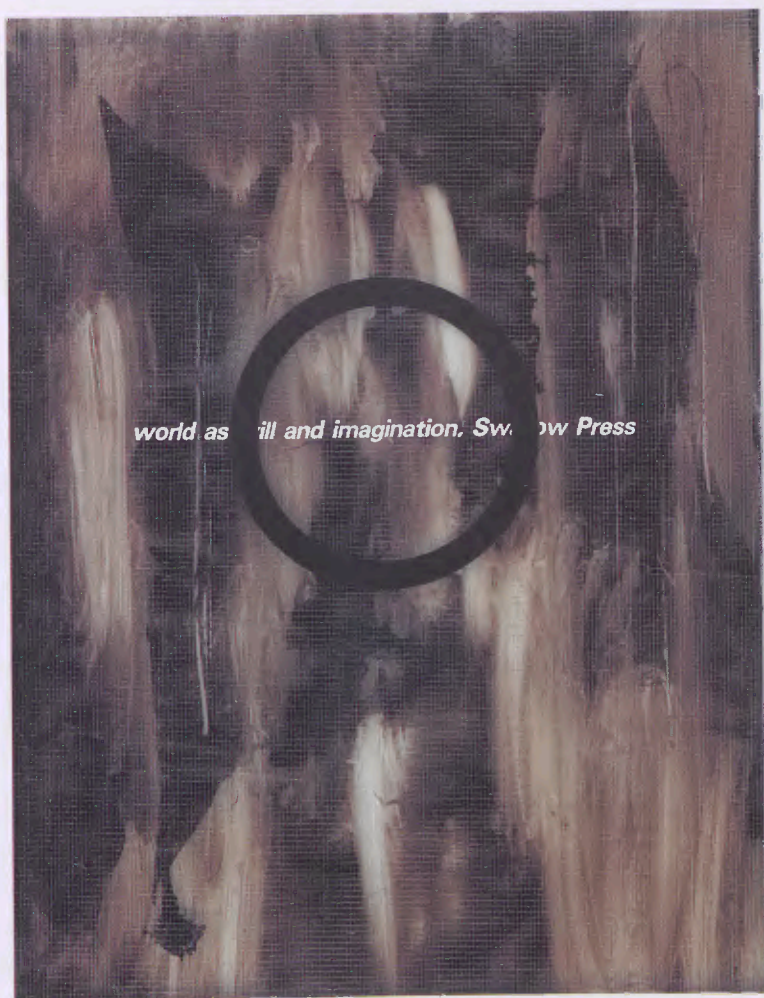
Uddannelsesorientering, erhvervsorientering og arbejdsmarkedsorientering skal ses i en sammenhæng. Undervisningen skal foregå i en vekselvirkning mellem oplevelser i og uden for skolen og sammen med den personlige rådgivning og vejledning give mulighed for at udvikle både faglig, social og personlig kompetence.

Det tilstræbes, at eleverne forstår betydningen af fortsat uddannelse og opnår viden og indsigt, så de kan træffe et relevant valg af uddannelse. Gennem undervisningen skal eleverne opbygge tillid til egne muligheder.

Hver enkelt skal have reelle muligheder for at opnå de bedst mulige personlige og uddannelsesmæssige forudsætninger for et rigt voksenliv. Et personligt tilegnet værdigrundlag, lyst og mod til at uddanne sig er afgørende for elevens evne til at få et "godt liv".

De centrale kundskabs- og færdighedsområder, der skal indgå i emnet, er derfor:

- Uddannelses- og erhvervs muligheder lokalt, nationalt og internationalt.
- Beslutningsprocesser og færdigheder i at træffe valg.
- Informationssøgning.
- Jobsøgning.
- Arbejdsmarkedsforhold og vilkår for medarbejdere og selvstændige.
- Etablering af egen virksomhed.
- Livsformer på og uden for arbejdsmarkedet.
- Internt og eksternt arbejdsmiljø og regler for børn og unges arbejde.
- Ligestilling og ligestilling i uddannelsessystemet og på arbejdsmarkedet.
- Udarbejdelse af personlig uddannelsesplan og handlingsplan.
- Vejledningsordninger i og uden for folkeskolen, herunder ungdomsvejledning.

*Claus Carstensen: Uden Titel (membran), 1991. Tusch og plasticfolie 220 x 170 cm.
Statens Museum for Kunst. Foto Hans Petersen.*

Claus Carstensen tegner og maler, udfører ruminstallationer og skulpturer og skriver digte. Om muligt blander han det hele sammen. Billedet her består af et flammet tuschmaleri under plasticfolie med ord, som er delt af en cirkel og får liv ved at stå et uventet sted. Sprog og billede skal integreres i værket og påvirke hinanden, således at iagttagerens fantasi og sanseglæde inddrages og arbejder med.

Tekstbehandling

Formål

Formålet med undervisningen i tekstbehandling er, at eleverne tilegner sig viden om informationsteknologiens betydning for skrive- og kommunikationsprocessen.

Med udgangspunkt i egne erfaringer skal eleverne blive fortrolige med at anvende de informationsteknologiske redskaber, der kan benyttes i skrive- og kommunikationsprocessen.

Stk. 2. Undervisningen skal fremme elevernes lyst til at arbejde åbent, skabende og eksperimenterende med tekster, billeder og lyd. Dette danner baggrund for, at eleverne får viden om samspillet mellem indhold, æstetik og formidling.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne baggrund for at vurdere, hvor og hvordan det er hensigtsmæssigt at anvende de informationsteknologiske skrive- og kommunikationsredskaber i og uden for skolen og for at forstå tekstbehandlings samfundsmæssige betydning.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i tekstbehandling

I undervisningen i valgfaget tekstbehandling er balancen mellem formelle færdigheder og arbejdet med produktet og dets anvendelse af afgørende betydning. Grundlæggende for undervisningen er, at eleverne benytter redskaberne i en kreativ og eksperimenterende proces, og at produktet indgår i informations- og formidlingsopgaver.

Begreber, metoder og færdigheder

Grundlæggende for de elektroniske skrive- og layoutredskaber er deres fleksibilitet. Hovedvægten i undervisningen skal derfor lægges på, at eleverne lærer at udnytte mulighederne for en kreativ og eksperimenterende behandling af tekster og billeder.

- Eleverne arbejder med begreberne data, information og kommunikation og disse begrebers samspil i en kommunikationsproces.
- Eleverne skal uddybe deres kendskab til samspillet mellem datamaskinen og det dokument/de dokumentdele, der arbejdes med.

- Eleverne skal bearbejde tekster og billeder/tegninger i funktionelle sammenhænge.
- Eleverne videreudvikler deres færdighed i rationel brug af tastatur og mus.
- Der arbejdes med de generelle funktioner i tekstbehandlings- og i layoutprogrammer.

Samspillet mellem proces og produkt

Informationsteknologien giver eleverne mulighed for at bearbejde tekster, billeder og lyd på helt nye måder. Derfor er det vigtigt, at eleverne lærer de grundlæggende principper for opstilling og præsentation af tekster og for grafisk kvalitet. Derved skabes en vigtig forudsætning for en vellykket kommunikation med modtagerne.

- Eleverne skal arbejde kreativt og eksperimenterende, og de skal lære at vurdere og videreudvikle egne og andres produkter.
- Gennem praktisk brug af redskaberne arbejdes der med samsillet mellem indhold, æstetik og formidling.

- Eleverne skal lære at vurdere, hvor de i skriveprocessens forskellige faser med fordel kan anvende de elektroniske redskaber.

Betydning for den enkelte og for samfundet

Eleverne skal have baggrund for at vurdere de informationsteknologiske skrive- og layoutredskabers betydning i kommunikationsprocesser i fagene og i funktioner uden for skolen.

- Der arbejdes med den betydning, det har for den enkelte at have kendskab til tekstbehandling i forhold til fagene, i det videre uddannelsesforløb og i arbejdslivet.
- Der arbejdes med de informationsteknologiske skrive- og kommunikationsredskabers betydning for beskæftigelses- og kompetenceforhold, for ressourceforbrug, arbejdsfordeling og virksomhedsorganisation.

Teknologi

Formål

Formålet med undervisningen i teknologi er, at eleverne gennem arbejde med udvalgte teknologier får forståelse af, hvordan teknologi- og samfundsudvikling hænger sammen og samvirker med naturgrundlaget. Undervisningen skal give eleverne mulighed for at opnå viden om teknologiers betydning for egne og andres levevilkår og livsstil.

Stk. 2. Gennem eksperimenter, iagttagelser og undersøgelser skal undervisningen stimulere elevernes lyst til og interesse for at fordybe sig praktisk og teoretisk i teknologiske emner og give dem mulighed for at analysere og vurdere brugen af teknologi i dagligdagen.

Stk. 3. Undervisningen skal give eleverne baggrund for personlig stillingtagen og for aktivt at kunne tage del i demokratiske beslutninger i et højteknologisk samfund.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i teknologi

Et samfunds teknologier kan forstås som et kompliceret samspil mellem teknik, viden, organisation og levevilkår, hvor

- teknikaspektet vedrører de redskabs- og maskinmæssige forudsætninger for udvikling og bearbejdning af stof og materialer, udvinding og forbrug af energi samt informationsbehandling og -formidling;
- vidensaspektet omfatter både naturvidenskabernes betydning for den teknologiske udvikling og den enkeltes viden om redskaber, fremstillingsprocesser og produkter;
- organisationsaspektet vedrører planlægning, styring og kontrol af teknologiudviklingen og -anvendelsen under forskellige historiske og samfundsmæssige betingelser;

Thorbjørn Lausten: Suspension, 1989. Planet Foto: Bent Ryberg.

Hvem kan forestille sig billedkunst uden lys? Det er, som om Thorbjørn Lausten har drevet det forhold så vidt, at han nøjes med lyset. Derfor består mange af hans arbejder af kridhvide lamper i simple ophængninger og helt nøgne rum, så lyset og dets følgesvend, skyggen, frit kan spille mod hinanden. Resultatet er som her et elementært æstetisk kunstværk af stor dynamik.

- levestandardsspektret omfatter både teknologianvendelsens betydning for levestandarderne i et samfund og menneskenes handlinger i forhold til valg af teknologi og de miljø- mæssige, økonomiske, sociale, etiske og æstetiske konsekvenser.

Faget teknologi bygger på konkrete undersøgelser og iagttagelser underbygget af praktiske eksperimenter. Indholdet kan tage sit udgangspunkt i elevernes nære omgivelser.

Teknologiområder

Der skal arbejdes med teknologier i hjemmet, på arbejdspladsen, i lokal- samfundet, regionalt og globalt.

Undervisningen skal omfatte:

- Udvalgte teknologier, der knytter sig til strømmene af stof og materialer i samfundet i hele processen fra udvinding af råmaterialer over bearbejdning og forbrug til op- hobning i miljøet. Der skal skel- nes mellem åbne strømme, hvor materialerne ender som affald, og lukkede strømme, hvor der foreta- ges genbrug, og strømmene for en periode indgår i et kredsløb. Begrebet "grøn/renere" teknologi skal inddrages og konkretiseres samt indgå i den praktiske under- visning.

Desuden skal den rolle, energien spiller for opretholdelsen af de menneskeskabte stofstrømme, behandles.

- Udvalgte teknologier, der knytter sig til informationsstrømmene i samfundet omfattende hele pro- cessen fra tilblivelse/bearbejdning over lagring/distribution til an- vendelse. Der skal fokuseres på det højteknologiske samfunds dominerende arbejdsform, infor- mationsarbejdet. Desuden skal der arbejdes med anvendelse af information til automatisering og styring.
- Udvalgte bioteknologier, deres anvendelse og konsekvenser af denne anvendelse.

Færdigheder

Der skal lægges vægt på, at eleverne udvikler færdigheder i at undersøge og analysere teknologierne ud fra de fire overordnede aspekter: teknik, viden, organisation og levestandard.

Undervisningen skal videreudvikle ele- vernes færdigheder i at opbygge og anvende både konkrete og abstrakte modeller, der kan give dem hensigts- mæssige billeder af, hvordan teknologi- er fungerer og anvendes.

Medier

Formål

Formålet med undervisningen i medier er, at eleverne gennem oplevelse, produktion og analyse skal udvikle deres færdigheder i at forstå og bruge medier.

Stk. 2. Gennem arbejdet med forskellige medier skal eleverne erhverve sig indsigt i formidling og få mulighed for at bruge medierne som personligt udtryksmiddel.

Stk. 3. Eleverne skal opnå forståelse af massemediernes betydning både i egen og fremmede kulturer, så de på den baggrund kan styrke deres handlemuligheder i og uden for skolen.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i medier

Medierne er for børn og unge - ved siden af hjemmet og skolen - blevet den mest betydningsfulde dannelsesfaktor. Valgfaget medier omfatter både de trykte og de elektroniske medier.

Kundskaber og færdigheder erhverves inden for disse tre hovedområder, der i praksis indgår i et tæt samspil:

- Eleverne skal erhverve sig viden om mediernes betydning i samfundet.
Eleverne skal beskæftige sig med et alsidigt udvalg af mediernes teksttyper. De skal lære at skelne mellem dokumentarisk stof og fiktion samt mediernes blandingsgener.
- Gennem analyse og vurdering af egne og andres brug af medier, udvikles elevernes forståelse af de hensigter, hvormed forskellige mediegener bliver produceret. Medieanalysen omfatter for de elektroniske mediers vedkommende analyse af elementer som billede, lyd, montage og redigering.

Analysen af de trykte medier omfatter først og fremmest tekst og billede og deres indbyrdes relationer.

- Eleverne skal gennem produktive forløb erhverve et grundigt kendskab til mediernes teknikker, virkemidler og de måder, medieprodukter opfattes på. Samtidig ud-

vikler eleverne færdigheder i at bruge medierne til udtryk og meddelelse i æstetiske og demokratiske processer.

Torben Christensen: Genkaldelse. Videoinstallation, 1991. 2 kabinetter med videomotiver, 1 talerstol, 2 vægobjekter med farvefotos. Galerie Asbæk. Foto Per Bak Jensen.

Torben Christensen er de mange genrers billedkunstner. Dog har han i de seneste år hovedsagelig været optaget af videoinstallationer, hvor monitorer kombineres med skulpturer, fotografiske objekter og diverse ready-mades. En mere overordnet betegnelse for hans kunst er ordet kommunikation.

Fotolære

Formål

Formålet med undervisningen i fotolære er, at eleverne i arbejdet med at se og vælge motiver skal udvikle deres færdigheder i at bruge og forstå fotografi som et personligt meddelelses- og udtryksmiddel.

Stk. 2. Eleverne skal udvikle færdighed i at analysere, vurdere og præsentere egne og andres fotografiske udtryk.

Stk. 3. Eleverne skal opnå kendskab til og mulighed for at arbejde med forskellige fotografiske teknikker og få forståelse af deres betydning i et samfundsmæssigt og historisk perspektiv.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i fotolære

I fotolære er det billedskabende arbejde centralt. Den særlige tekniske mulighed, fotografiet rummer for at gengive de fysiske omgivelser, gør iagttagelse og motivvalg til vigtige områder. Der kan arbejdes med forskellige former for billedudtryk.

Opfattelsen af fotografi som dokumentation spiller stadig en stor rolle i samfundet. Den moderne teknologi giver mulighed for at manipulere med det fotografiske udtryk såvel i formidlingen af fakta som i fiktion.

Kundskaber og færdigheder erhverves inden for følgende områder, der i praksis indgår i et tæt samspil:

- Eleverne skal erhverve sig kundskaber om fotografi brugt både som udtryk for fiktion og dokumentation. De skal have et grundigt kendskab til nyere teknikker. Arbejdet med det computerredigerede fotografi skal indgå, lige som ældre fotografiske teknikker kan inddrages i relevante sammenhænge.

Viggo Rivaad: Et farvel, 1989. Sort/hvidt fotografi 22 x 27,4 cm.

Fremragende fotografier opnås ofte ved at fotografen er der, når noget sker og knipser i det rigtige øjeblik. Viggo Rivaad er dybt fascineret af forhold mellem mennesker.

Således har han varmt skildret to meget gamle og rynkede mennesker, der må skilles efter et langt liv, fordi han er ved at dø. En ode til kærligheden.

- Gennem analyse og vurdering af egne og andres fotografier opnår eleverne kundskaber om de hensigter, hvormed fotografiet bliver produceret, og om de måder fotografiet anvendes og opfattes på.
- Der arbejdes med forskellige præsentations- og formidlingsformer af egne og andres fotografier. Heri indgår formelle principper for udstillingsvirksomhed og grafisk tilrettelæggelse.

Filmkundskab

Formål

Formålet med undervisningen i filmkundskab er, at eleverne skal styrke deres indlevelse og udtryksfærdighed i film- og tv-mediet som led i deres personlige udvikling.

Stk. 2. Ved at udtrykke sig gennem levende billeder skal eleverne opnå indsigt i filmmediernes virkemidler og produktionsforhold samt færdighed i at analysere og vurdere film.

Stk. 3. Eleverne skal møde danske og udenlandske filmværker som led i udviklingen af deres kulturelle identitet og forståelse af andre kulturer.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i filmkundskab

Film og tv er en stor del af elevernes verden, en verden af drøm, illusion, fiktion og fantasi.

Centralt for undervisningen er, at eleverne præsenteres for kvalitetsfilm og tv-programmer, således at filmoplevelser af social, følelsesmæssig og intellektuelle karakter kan udvikle deres viden om filmmediernes særlige sprog.

Kundskaber og færdigheder erhverves inden for følgende områder, der i praksis indgår i tæt samspil:

- Eleverne skal beskæftige sig med et alsidigt udvalg af film og tv-programmer for at forstå filmmediernes fascinationsformer og deres funktion som kulturbærende faktor.
- Arbejdet med filmmediernes sprog, virkemidler, genrer og æstetik indtager en central plads i undervisningen.

- Gennem analyse og vurdering af centrale værker inden for fiktion og dokumentarisme skal eleverne have indsigt i filmhistoriens hovedgenrer.

Desuden analyseres og vurderes filmmediernes i en kulturel og samfundsmæssig sammenhæng i relation til kunst, underholdning, nyheder og information. Eleverne skal have kendskab til filmmediernes produktions-, distributions- og receptionsforhold.

- Gennem praktisk film- og tv-produktion skal eleverne arbejde med filmmediernes muligheder for at fortælle en historie. Endvidere skal eleverne udvikle indsigt i forskellige filmteknikker med henblik på formidling.

I relevante sammenhænge inddrages teknikker, der forbinder film og den moderne medieteknologi.

*Wilhelm Marstrand: Det lykkelige skibbrud, Retsscenen, V. akt, 9. scene, 1859.
Olie på lærred 90 x 127 cm. Ny Carlsberg Glyptotek.*

Marstrand holdt meget af at arrangere sine figurkompositioner som om de var en teaterscene. Derfor passede hans mentalitet så godt til Ludvig Holbergs, hvis ypperste illustratør han var. Her har Marstrand fremstillet det pane borgerskab som en samling narre og tåber i overensstemmelse med Holbergs tekst.

Drama

Formål

Formålet med undervisningen i drama er at udvikle elevernes lyst til og færdighed i at bruge drama som udtryksmiddel og fremme deres indsigt i og glæde ved teatrets særlige kommunikationsform.

Stk. 2. Undervisningen skal udvikle elevernes forståelse og brug af det dramatiske udtryk som en mulighed for at indleve sig i mennesker, situationer og miljøer.

Stk. 3. Eleverne skal gennem praksis øge deres forståelse af den dramatiske udtryksforms særlige kropslige, æstetiske og sociale muligheder.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i drama

I drama udvikler eleverne færdigheder i at skabe og udføre, opleve og bedømme dramatisk kunst. Undervisningen omfatter mange facetter af de grundlæggende processer i forbindelse med teaterarbejde: grundtræning af krop og stemme, improvisation, strukturering og realisering af spil, dramatisering, tekstrealisering og stykkeproduktion.

Eleverne skal gennem egen praksis udvikle deres færdighed i at gøre fiktionen levende ved at påtage sig roller og forholde sig til andre roller.

Der arbejdes med dramaets formsprog og virkemidler, så eleverne bliver i stand til at reflektere, vurdere og vælge i forbindelse med dramatisk fremstilling.

Undervisningen omfatter kundskaber om teatrets forskellige udtryksformer og kunsttraditioner.

Motorlære

Formål

Formålet med undervisningen i motorlære er, at eleverne gennem praktiske forløb opnår erfaringer med motorers og transportmidlers betydning i dagligdagen.

Stk. 2. Undervisningen skal fremme elevernes lyst til at erhverve sig praktiske færdigheder og viden om motor-køretøjers konstruktion, virkemåde og hensigtsmæssige behandling.

Stk. 3. Undervisningen skal bidrage til, at eleverne får et grundlag for at vurdere og tage stilling til brugen af motor-køretøjer til transport. Eleverne skal samtidig opnå grundlag for at vurdere de miljømæssige aspekter.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i motorlære

Valgfaget motorlære er et værkstedsfag, hvor hovedvægten lægges på det praktiske arbejde. Undervisningen skal tage udgangspunkt i de typer af motorer, som eleverne kan forventes at omgås i deres hverdag. I undervisningen skal der lægges vægt på, at arbejdet fører frem til funktionsdygtige motorer og køretøjer.

Den konkrete undervisning skal tilrettelægges i samarbejde med eleverne, men undervisningen må også i høj grad indrettes efter de lokale forhold, værkstedets indretning og udstyr samt de motortyper, der er til rådighed.

Værkstedsarbejdet indeholder også undervisning i adfærd og omgangsformer, som sikrer et sundt arbejdsmiljø med hensyn til sikkerhed og sundhed.

Praktisk værkstedsarbejde

- brug af forskellige former for værktøj
- hensigtsmæssige arbejdsformer
- arbejdsmiljø

Forbrændingsmotorers funktion

- forbrænding og forbrændingsprodukter
- brændstoftilførsel

Justerings- og vedligeholdelsesarbejde

- smøring og friktion
- tænding
- kraftoverførsel

Motorkøretøjer og trafiksikkerhed

- styretøj
- bremses
- lygter og signalgivere.

*Kaare Klint: Triangel, ca. 1928-29. Linoliumstryk 115,6 x 233,3 cm.
Det danske Kunstindustrimuseet. Foto Ole Woldbye.*

Arkitekten Kaare Klints tilknytning til bilbranchen begyndte med hans virksomhed som konsulent for det danske bilmærke Triangel. Derfor blev han anmodet om at tegne denne plakat til en biludstilling. Den blev det første eksempel i Danmark på en visuel identitet i produkt og formgivning, det eftertiden har kaldt corporate design.

Jais Nielsen: Afgang, 1918. Olie på lærred 120 x 101 cm. Storstrøms Kunstmuseum.

I Danmark blev der kun malet få futuristiske billeder. Et af dem var Jais Nielsens Afgang. Mens kubisterne mest var optaget af formernes og farvernes æstetiske samspil, ville futuristerne skildre fart, dynamik og ofte aggressivitet. Det var den ny teknik, der optog især italienske futurister. Hos Jais Nielsen er futurismens fartglæde imidlertid behandlet med dansk lune. Og han får farverne og linierne til at klinge i takt med det brusende tog og urets timeslag.

Arbejdskendskab

Formål

Formålet med undervisningen i arbejdskendskab er, at den enkelte elev gennem konkrete oplevelser og fordybelse får mulighed for at tilegne sig erfaringer og viden til forståelse af arbejdslivet og de hertil knyttede kvalifikationskrav.

Stk. 2. Praktiske og teoretiske erfaringer med forskellige arbejdsforhold skal medvirke til at udvikle elevens forståelse for de menneskelige og samfundsmæssige værdier og holdninger, der knytter sig til arbejde.

Stk. 3. Undervisningen skal medvirke til, at eleven bliver i stand til at vurdere de forhold, som betinger vilkårene på en arbejdsplads samt bliver fortrolig med samspillet mellem virksomheder, institutioner og organisationer.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i arbejdskendskab

Arbejdsmarkedet er i stadig forandring. Nogle arbejdsfunktioner og arbejdsprocesser forsvinder, andre overtages af maskiner og nye dukker op. Kvalifikationskravene ændres i samme takt.

Arbejde og uddannelse har traditionel betydning for det enkelte menneskes identitet og forsørgelse, ligesom arbejde og uddannelse har betydning for samfundshusholdningen. Med udførelsen af arbejdet følger en række menneskelige og ressourcemæssige konsekvenser.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er derfor:

- kvalifikationskrav i arbejdslivet
- uddannelses- og arbejdsforhold, lokalt, nationalt og internationalt
- virksomhedernes tilpasning til samfundsudviklingen

- forskellige indtjeningsformer og tilknytning til arbejdsmarkedet
- miljø- og ressourcemæssige aspekter, der knytter sig til arbejde og produktion
- virksomhedens og institutionens opbygning og kultur
- ligestillings- og ligestillingsproblematikken på arbejdsmarkedet
- udviklingen på arbejdsmarkedet set i et historisk perspektiv
- den nye teknologi og dens betydning på arbejdsmarkedet.

Latin

Formål

Formålet med undervisningen i latin er at give eleverne et grundlag for at orientere sig i latinske tekster af forskellig type og give dem redskaber til forståelse af teksternes indhold og sproglige opbygning.

Stk. 2. Undervisningen skal videreudvikle elevernes almene sprogforståelse, blandt andet ved sammenligning med andre sprog, således at de kan anvende den i fortsat sprogtilegnelse.

Stk. 3. Undervisningen i latin skal give eleverne et grundlag for forståelse af sproglige fællestræk og kulturelle sammenhænge i Europa.

Centrale kundskabs- og færdighedsområder i latin

Latin er det gamle europæiske fællesprog. Arbejdet med latin giver eleverne mulighed for at få indblik i nutidens sproglige og kulturelle forudsætninger fra Antikken gennem Middelalderen og nyere tid. Latin er et væsentligt grundlag for de europæiske sprogs almene ordforråd, dels ved lån og dels som forbillede for orddannelse og betydning. Elevernes beskæftigelse med latin giver mulighed for at skærpe deres evne til at sammenligne forhold vedrørende grammatik og ordforråd på latin og andre sprog og behandle fælleseuropæiske forestillinger og deres sproglige udtryk i historisk lys.

De centrale kundskabs- og færdighedsområder er angivelser af undervisningens indhold, og de skal anvendes som pejlemærker både ved planlægningen og ved evalueringen af undervisningsforløb.

*Constantin Hansen: Forum Romanum, 1837. Olie på lærred 34 x 46 cm.
Ny Carlsberg Glyptotek.*

Som de fleste af sine malerkolleger havde Constantin Hansen fået Kunstakademiets rejsestipendium til Rom for at studere antikkens hovedværker og renaissancens mestre. Blandt hans mange motiver af antikkens monumenter er dette et af de mest åndfulde. Constantin Hansens skildring af Forum Romanum er ikke blot præcis, men sart og luftig i det koloristiske.

Sprog og sprogtilegnelse

Da kundskaber i latin skal være en indgang til almen sprog- og tekstforståelse, skal eleverne inden for det sproglige område især arbejde med:

- at udvikle bevidsthed om sprogets opbygning og funktion ved at arbejde med ordfamilier, sætningsbygning, orddannelse og bøjninger
- at genkende og forklare det latinske islæt i andre sprogs ordforråd
- at anvende ordbøger, grammatikker, oversættelser samt elektroniske hjælpemidler, således at de kan orientere sig i latinske tekster af forskellig type
- at bruge latin i tværfaglige sammenhænge, sprogligt såvel som kulturelt
- at bruge forskellige arbejds- og samarbejdsformer.

Kultur

Ved læsning af latinske tekster møder eleverne noget, som på en gang er fremmed og en del af deres egen tradition. Derfor skal de inden for det kulturelle og litterære område især arbejde med:

- at forstå teksternes litterære karakter og deres plads i samtidens samfund
- at anvende lyd- og billedmateriale til belysning af teksters indhold og baggrund samt det antikke islæt i den moderne hverdag
- at stifte bekendtskab med væsentlige sider af oldtidens levevilkår og forestillingsverden, således at de opnår et grundlag for historisk og kulturel tekstforståelse
- at få forståelse af deres egen kulturs særpræg gennem viden om livet i tidligere kulturperioder.

Deltagere i læseplansarbejdet for folkeskolens fag og emner

BILAG

KOORDINERINGSUDVALG

Formand: Undervisningsdirektør
Holger Knudsen
Professor Jørn Lund
Professor Kirsten Haastrup
Seminarielektor Elisabeth Dons Christensen
Seminarielektor Ole Goldbeck
Seminarirektor Hans Nygaard Jensen
Professor Mogens Nielsen
Skoleinspektør Vibeke Kreinø

Tilforordnede:

Kontorchef J. Birch-Jensen, Kommunernes
Landsforening
Overlærer Ebba Kjær Rasmussen, Danmarks
Lærerforening
Sekretariatsleder Peter Bach, Skole og
Samfund
Direktør Uffe Gravers Pedersen, Gymnasieaf-
delingen
Fuldmægtig Finn Arvid Olsson, Erhvervsskole-
afdelingen
Direktør Kim Mørch Jacobsen, Folkeoplys-
ningsafdelingen
Kontorchef Bo Kjems
Undervisningsinspektør Ejvind Sørensen
Sekretær: Undervisningskonsulent
Birte Kjær Jensen

I: DANSK

Formand: Professor Jørn Lund
Seminarielektor Birte Sørensen

Lektor Torben Weinreich, Danmarks Lærer-
højskole
Amtsforsmand Asger Diness Andersen, Skole
og Samfund
Overlærer Anna Birgitte Steen Jensen,
Danmarks Lærerforening
Sekretær: Undervisningskonsulent
Sten Sjørslev

II: FREMMEDSPROG

Formand: Professor Kirsten Haastrup
Seminarielektor Inge Dahlgaard
Lektor Christiane Hach, Danmarks Lærerhøj-
skole
Lektor Solveig Gaarsmand, Skole og Samfund
Overlærer Kai Frederiksen, Danmarks Lærer-
forening
Sekretær: Pædagogisk konsulent Steen Harbild

III: HUMANISTISKE FAG

Formand: Seminarielektor Elisabeth Dons
Christensen
Lektor Vagn Oluf Nielsen, Danmarks Lærer-
højskole
Sognepræst Torben Damsholt
Per Stisen, Skole og Samfund
Overlærer Aase Ciccica, Danmarks Lærerfore-
ning
Sekretær: Fagkonsulent Sten Larsen
(til 1. januar 1994)
Pædagogisk konsulent Henrik Tauber
(fra 1. januar 1994)

IV: NATURFAG

Formand: Seminarielektor Ole Goldbech
Lektor Søren Breiting, Danmarks Lærerhøj-
skole

Seminariektor Kirsten Kruse
Gårdejer Gert Hansen, Skole og Samfund
Overlærer Ebba Kjær Rasmussen, Danmarks
Lærerforening
Sekretær: Undervisningskonsulent Birte Kjær
Jensen

V: MATEMATIK

Formand: Seminarirektor Hans Nygaard
Jensen
Adjunkt Dan Birger Eriksen, Danmarks
Lærerhøjskole
Seminarirektor Gert Fosgerau
Randi Johannesen, Skole og Samfund
Overlærer Bo Rønne, Danmarks Lærer-
forening
Sekretær: Undervisningskonsulent Birte Kjær
Jensen

VI: PRAKTISK-MUSISKE FAG

Formand: Professor Mogens Nielsen
Seminariektor Birgit Trier Frederiksen
Arkitekt Per Testrup, Skole og Samfund
Overlærer Søren Eske Christensen, Danmarks
Lærerforening
Sekretærer: Pædagogisk konsulent Kirsten
Hanskov og pædagogisk konsulent Lise
Dalgaard

VII: VEJLEDNING

Formand: Skoleinspektør Vibeke Kreinøe
Adjunkt Peter Plant, Danmarks Lærerhøjskole
Seminariektor Niels Reinsholm
Amtsformand John Gottschalck, Skole og
Samfund
Skolepsykolog Bjarne Nielsen, Danmarks
Lærerforening
Sekretær: Undervisningsinspektør Ejvind
Sørensen

Folkeskoleafdelingens sekretariatsgrupper for de enkelte fag og emner

Sekretariatsgruppe, dansk og drama:

Fagkonsulent Jens Boesen, leder af sekretariatsgruppen
Fagkonsulent Jette Pagaard
Fagkonsulent Karin Erbo Jensen
Pædagogisk konsulent Kirsten Borberg
Skolekonsulent Dan Kolko
Overlærer Thorkild Ruby
(drama: Kandidatstip. Mads Haugsted)

Sekretariatsgruppe, tekstbehandling:

Pædagogisk konsulent Lise Dalgaard, leder af sekretariatsgruppen
Pædagogisk konsulent Kai Hansen
Overlærer Claus Detlef
Skolekonsulent Birthe Rasmusen

Sekretariatsgruppe, medier, filmkundskab og fotolære:

Fagkonsulent Bodil Olesen, leder af sekretariatsgruppen
Specialkonsulent Jens Frederik Kragholm
Seminarielektor Hans Cornelius
Overlærer Liselotte Schlægelberger

Sekretariatsgruppe, engelsk:

Pædagogisk konsulent Steen Harbild, leder af sekretariatsgruppen
Fagkonsulent Birte Hasner
Skolekonsulent Aase Brick-Hansen
Lektor Erik Poulsen

Ekstern lektor Althea Ryan
Overlærer Poul Otto Mortensen

Sekretariatsgruppe, tysk:

Pædagogisk konsulent Niels Plischewski, leder af sekretariatsgruppen
Ekstern lektor Karen Aarøe
Lektor Hans Lammers
Seminarielektor Hans Jørn Bock
Overlærer Anne Grete Egede Andersen

Sekretariatsgruppe, fransk:

Pædagogisk konsulent Niels Plischewski, leder af sekretariatsgruppen
Lektor Karen Risager
Lærer Bettina Brandt-Nilsson
Lektor Niels Iversen
Overlærer Marie-Louise Ørum-Petersen

Sekretariatsgruppe, latin:

Pædagogisk konsulent Niels Plischewski, leder af sekretariatsgruppen
Professor, dr. phil. Johnny Christensen
Overlærer Sigga Svendsen

Sekretariatsgruppe, kristendomskundskab:

Pædagogisk konsulent Henrik Tauber, leder af sekretariatsgruppen
Overlærer Rose-Maria Bering-Jensen
Seminarielektor Hans Fuglsang
Pædagogisk-administrativ konsulent
Birgitte Mikkelsen

Sekretariatsgruppe, historie:

Fagkonsulent Sten Larsen, leder af sekretariatsgruppen (til 1. januar 1994, derefter medlem af sekretariatsgruppen)
Fagkonsulent Birgitte Warming, leder af sekretariatsgruppen (fra 1. januar 1994)
Lektor Bernard Eric Jensen
Seminarieadjunkt Henning Brinkmann Kristensen
Overlærer Birgit Knudsen
Seminarielektor Per Nytrup

Sekretariatsgruppe, samfundsfag:

Fagkonsulent Sten Larsen, leder af sekretariatsgruppen (til 1. januar 1994, derefter medlem af sekretariatsgruppen)
Fagkonsulent Birgitte Warming, leder af sekretariatsgruppen (fra 1. januar 1994)
Skolechef Benny Blak
Seminarielektor Ove Outzen
Seminarieadjunkt Jens Aage Poulsen

Sekretariatsgruppe, biologi:

Fagkonsulent Per Møller Janniche, leder af sekretariatsgruppen
Lektor Kaj Aaby
Viceskoleinspektør Søren Vinding
Lektor Christian U. Christensen

Sekretariatsgruppe, natur/teknik:

Fagkonsulent Erland Andersen, leder af sekretariatsgruppen
Fagkonsulent Per Møller Janniche
Fagkonsulent Mogens Lerbech Jensen
Lektor Kirsten Nielsen
Programchef Peter Norrild
Lektor Annemarie Møller Andersen

Sekretariatsgruppe, geografi:

Fagkonsulent Mogens Lerbech Jensen, leder af sekretariatsgruppen
Rektor Jan Magnussen
Seminarielektor Jens Peter Møller

Sekretariatsgruppe, fysik/kemi og motorlære:

Fagkonsulent Erland Andersen, leder af sekretariatsgruppen
Adjunkt Helene Sørensen
Overlærer Finn Horn

Sekretariatsgruppe, teknologi:

Pædagogisk konsulent Lise Dalgaard, leder af sekretariatsgruppen
Lektor Bent B. Andersen
Skolekonsulent Keld Nørgaard
Lektor Carsten Henningsen

Sekretariatsgruppe, matematik:

Fagkonsulent Ole Haahr, leder af sekretariatsgruppen
Skolekonsulent Ib Trankjær
Overlærer Marikka Andreassen
Overlærer Leif Ørsted Petersen
Overlærer Anders Matthisson

Sekretariatsgruppe, billedkunst:

Fagkonsulent Bodil Olesen, leder af sekretariatsgruppen
Seminarielektor Bjarne Belhage
Lærer Hanne Nilsson

Sekretariatsgruppe, idræt:

Fagkonsulent Ulla Gammelgaard, leder af sekretariatsgruppen
Lærer Pia Olsen
Seminarielektor Keld Friis Jensen
Lærer Niels Larsen

Sekretariatsgruppe, sløjd:

Fagkonsulent Jens Jørgen Overgaard,
leder af sekretariatsgruppen
Lærer Alis Bruun Pedersen (til 1. april 1994)
Pædagogisk konsulent Irene Eckermann
Nordam (fra 1. april 1994)
Seminarirektor Bent Christiansen

Sekretariatsgruppe, hjemkundskab:

Fagkonsulent Sonja Nørby, leder af
sekretariatsgruppen
Skoleinspektør Lisbet Lenz Olesen
Kursusleder Jette Benn
Seminarielektor Annelise Terndrup Pedersen

Sekretariatsgruppe, håndarbejde:

Fagkonsulent Jytte Fromberg Henriksen,
leder af sekretariatsgruppen
Faginspektør Birgitte Norsker
Seminarielektor Birgitte Jensen
Lærer Mette Jørgensen

Sekretariatsgruppe, musik:

Fagkonsulent Steen Knuthsen, leder
af sekretariatsgruppen
Overlærer Kirsten Værgmann
Musikskoleleder Allan Svindt Ravn

**Sekretariatsgruppe,
uddannelses-, erhvervs- og
arbejdsmarkedsorientering:**

Fagkonsulent Jette Stegmann,
leder af sekretariatsgruppen
Fuldmægtig Kirsten Krogstrup
Skolekonsulent Inge Braae Hansen
Skolekonsulent Steen Birkebæk
Skolekonsulent Jørgen Gravesen
Fagkonsulent Søren Grøn Person

**Sekretariatsgruppe,
arbejdskenndskab:**

Fagkonsulent Jette Stegmann, leder
af sekretariatsgruppen
Fagkonsulent Susanne Ulk
Skolekonsulent Rolf Ulrich
Skolekonsulent Alfred Sandberg

**Sekretariatsgruppe, sundheds-
og seksualundervisning og
familiekundskab:**

Fagkonsulent Per Møller Janniche, leder
af sekretariatsgruppen
Fagkonsulent Sonja Nørby
Lektor Bjarne Bruun Jensen
Lærer, cand.pæd. Susanne Laudrup Poulsen

Sekretariatsgruppe, færdselslære:

Pædagogisk konsulent Hans-Jørn Pedersen,
leder af sekretariatsgruppen
Konsulent Karin Mejding

Klasselærefunktionen:

Pædagogisk konsulent Kirsten Hanskov,
leder af sekretariatsgruppen
Fuldmægtig Henrik Haagen Pedersen
Pædagogisk konsulent Bente Maribo
Lektor Ole Harrit
Overlærer Gurli Mørch

**Undervisnings
ministeriet**

